

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní humanitární a sociální práce

Bc. Hana Smejkalová

Adaptační strategie vietnamské komunity

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Valouchová Ph.D.

2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Adaptační strategie vietnamské komunity vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci 2014

.....
Bc. Hana Smejkalová

Poděkování

Chtěla bych zde poděkovat především vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Pavlíně Valouchové Ph.D. za odborné vedení a její cenné rady a samozřejmě také mému respondentovi, který byl ochoten poskytnout mi užitečné informace a bez kterého by tato práce nevznikla.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Globalizace	9
2 Migrace	11
3 Proces začleňování.....	12
3.1 Integrace	14
3.2 Strukturální dimenze sociální integrace	18
3.3 Kulturní dimenze sociální integrace.....	20
3.4 Interakční dimenze sociální integrace	22
3.5 Identifikační dimenze sociální integrace	23
4 Evropská integrační politika	24
4.1 Integrační politika v České republice.....	26
4.2 Aktualizovaná koncepce integrace cizinců	30
4.3 Lokální integrační politika	35
5 Centra na podporu integrace cizinců.....	38
6 Imigranti z Vietnamu	40
VÝZKUMNÁ ČÁST	43
1 Empirická část.....	43
1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	43
1.2 Metodologie výzkumu.....	44
1.3 Rozhovor pomocí návodu	45
1.4 Výběr vzorku	46
1.5 Průběh výzkumu	47
1.6 Metoda zpracování dat.....	48
2 Výsledky	49
2.1 Získání zkušeností z pracovních pobytů	50
2.2 Podnikání.....	52
2.3 Od zprostředkovatelství k vlastním členům	53
2.4 Nelegální způsoby	55
2.5 Ochota pracovat na nižších pracovních pozicích	56
2.6 Osvojování jazyka	58

2.7	Navazování vztahů	59
2.8	Využívání Center na podporu integrace cizinců	61
2.9	Vyrovnání se s původem	62
3	Diskuse	63
3.1	Slabiny výzkumu a náměty pro další bádání.....	71
4	Závěr	72
5	Seznam literatury:.....	75
6	Seznam zkratk.....	81
7	Přílohy:	82
	ANOTACE	85
	ANOTATION	Chyba! Záložka není definována.

ÚVOD

Migrace a následný proces integrace osob, které z nejrůznějších důvodů hledají nové útočiště mimo svou vlastní zem, je téma v poslední době velmi aktuální. Na tuto problematiku je již řadu let nahlíženo z různých úhlů pohledu. Přesto stále neexistuje jednotný přístup, který by ji řešil. Stejně jako kdysi hledal člověk místo, když unikal před nebezpečím, strádáním či přírodními katastrofami, tak i dnes mnoho lidí neustále hledá své místo, které by mu přineslo pocit bezpečí.

Ačkoli migrace jako taková přináší pestřejší a zajímavější populační skladbu, kdy se mísí lidé různých kultur, náboženství, politického přesvědčení či barvy pleti, samotný život a hledání nového místa v cizí zemi představuje nelehký úkol. Zejména jedná-li se o zemi jazykově a kulturně tak rozdílnou, jako je Česká republika pro Vietnamce. Opouštění vlastní země s sebou nese nesmírné ztráty. Člověk se často musí vzdát svých zvyklostí, společné historie, domácí kuchyně, národní hudby a dokonce i svého jazyka a svůj život v nové zemi si musí budovat od začátku. Označení cizinec, jak bývají často majoritní společnosti nově příchozí vnímání, může skrývat určité negativní zabarvení, situaci imigrantů však vystihuje poměrně přesně. Jedinec mnohdy nezná jazyk ani místní zvyklosti, nemá žádné sociální kontakty a je na něm a na okolí, jak se s celou kulturní a národnostní odlišností vyrovná.

Migrace jde v mnoha případech ruku v ruce s novými problémy a napětím mezi původním obyvatelstvem a nově příchozími. Pak je většinou na státech, aby našly způsob, jak toto napětí řešit a dosáhnout oboustranného procesu integrace. Stejně jako migrace z jedné země do druhé je složitý soubor mnoha aspektů psychosociálního procesu s významnými a trvalými dopady na identitu jednotlivce i celé společnosti, tak i následný proces integrace zasahuje do většiny z lidských činností a dotýká se všech. Úspěšný výsledek tak má nejen individuální, ale i celospolečenský charakter, proto se i následující práce zaměřuje na tuto tematiku.

Ve své diplomové práci bych nejdříve chtěla objasnit několik základních pojmů a souvislostí, které jsou pro pochopení celé problematiky nezbytné. V dalších kapitolách se pak budu soustředit na samotný proces integrace. Zaměřím se na čtyři základní dimenze a jejich úlohu v integračním procesu. Jedná se o dimenze strukturální, kulturní, interakční a identifikační, na základě kterých budou pro účel této práce popsány určité integrační mechanismy, pomocí kterých jsou nově příchozí začleňováni do společnosti. Vzhledem k tomu, že celá práce je psaná s ohledem na vietnamskou komunitu, která bývá někdy českou společností negativně vnímána, jedna z kapitol je věnována charakteristice této menšiny. V neposlední řadě je potřeba věnovat pozornost samotné integrační politice ČR, která nese institucionální zodpovědnost za integraci azylantů a imigrantů a do značné míry jsou zcela zásadním rámcem samotné aplikace integrační práce.

Druhá polovina mé práce bude orientována na samotný výzkum. Nejdříve bude představena metodologie kvalitativního výzkumu. Ten je založen na induktivní formě vědeckých metod a studiu jednoho konkrétního případu s využitím hloubkového rozhovoru a kvalitativního pozorování. Na základě opakovaných rozhovorů s mým respondentem, se tato práce snaží poskytnout ucelené informace o tom, jak může vypadat adaptace vietnamské komunity na české prostředí a snaží se ukázat, jak ke svému životu v cizí zemi využívají své vlastní členy. Výzkumu na závěr popisuje některé adaptační strategie, které dává do souvislosti s tím, k jaké úrovni začlenění tyto strategie směřují. Jinými slovy výsledky poskytují informace o tom, zda jednotlivé strategie vietnamské komunity vedou k asimilaci, integraci, segregaci či marginalizaci. Na základě jednoho prozkoumaného případu mohou pomoci k porozumění případů podobných a přispět k efektivnějšímu a lépe fungujícímu integračnímu procesu této menšiny.

Vzhledem k tomu, že vietnamská komunita je velice specifická a uzavřená, osloven byl jen jeden respondent, což může představovat jisté limity výzkumu. Jsem si vědoma toho, že výsledky nemohou být zcela zobecněny na celou vietnamskou komunitu a že pohled na danou

problematiku může být tímto zúžen. Nicméně bych ráda podotkla, že respondent byl záměrně vybrán jako zástupce vietnamské elity, která v některých případech určuje pravidla fungování celé komunity. Rozhovory byly provedeny opakovaně, přičemž se domnívám, že důvěrné informace, které jsem získala, by mi jiní příslušníci vietnamské komunity neposkytli.

Z příkladů některých jiných zemí známe, jaké důsledky může mít nezvládnutá integrace. Docílení oboustranně přínosného soužití nově příchozích s ostatními obyvateli je v zájmu nás všech a integrace cizinců je výzvou, kterou bychom neměli podceňovat (MV ČR- příručka Spolu a lépe). Kromě toho, že se výzkum orientuje na problematiku adaptace vietnamské komunity a způsobů, které se k tomuto procesu využívají, zabývá se také otázkou fungování Center na podporu integrace cizincům s cílem přispět k efektivnějšímu a lépe fungujícímu integračnímu procesu.

TEORETICKÁ ČÁST

Tato práce zaměřená na problematiku začleňování vietnamské komunity přináší výpovědi ze života vietnamské komunity, na základě kterých se pokusí odpovědět na to, jaké jsou strategie, které vietnamská komunita využívá k fungování v českém prostředí. Před tím je však nezbytné objasnit některé souvislosti, které jsou pro pochopení výzkumu důležité. Proto je práce nejdříve rozdělena na část teoretickou, která čerpá z odborných zdrojů a až část druhá se věnuje samotnému výzkumu.

1 Globalizace

Tato práce začíná u procesu globalizace, protože jeho důsledkem je propojování vzdálených lokalit a nárůst mobility, která s tématem úzce souvisí. Globalizace je považována za historicky dlouhodobý, přirozený a do jisté míry i očekávaný proces (Sýkora, 2000, s. 59), který spočívá nejen ve vytváření nových vztahů mezi globálním a lokálním, regionálním, národním a mezinárodním. Vytváří se nový globální řád, ve kterém lidské aktivity na globální úrovni ovlivňují společenský rozvoj na úrovni nižší. Giddens definuje globalizaci jako: „*intenzifikaci společenských vztahů na celosvětové úrovni, která vede k propojování velmi vzdálených lokalit takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se na míle daleko a naopak*“ (Giddens, 2000, s. 64). Tento proces sebou nese nemalé společenské důsledky, které ovlivňují v současnosti politické, ekonomické, sociální a kulturní změny nejen na úrovni globální, ale i na všech nižších lokálních (Massey, 1993, s. 52-89).

Od devadesátých let minulého století dochází v souvislosti s tímto jevem ke stále intenzivnějším debatám mezi nejrůznějšími aktéry. Vzhledem k tomu, že význam globalizace může být chápán z mnoha úhlů pohledu, názory odborníků i široké veřejnosti na tuto problematiku někdy liší. Srozumitelné vysvětlení a pochopení

současného vývoje a osudu světové společnosti zůstává stále velkým otazníkem.

Někdy se hovoří o vytváření propojeného světa, kde se lidské společnosti stávají vzájemně závislé (Giddens, 2003, s. 60-85). Globalizace je mimo jiné proces zkracování vzdáleností a časoprostorového zmenšování, kdy událost, která se odehraje na jednom konci světa, může zásadně ovlivnit dění na konci druhém. Pohyb osob i informací se zrychluje, společnost přestává fungovat na půdorysu národního státu, tedy není omezena jeho hranicemi a dochází k podkopávání národní suverenity jednotlivých států. Naopak do popředí se pomalu dostávají nadnárodní celky a hlavní roli postupně získávají nadnárodní korporace (Beck, 2007, s. 19-37). Německý sociolog Ulrich Beck označuje dnešní společnost jako rizikovou, současná produkce bohatství jde totiž ruku v ruce s produkcí rizik. Podle něj vede časoprostorové zmenšování k prohlubování vzájemné závislosti jednotlivých států a národů, kdy se soudobé problémy stávají globálními a není možné řešit je na lokální úrovni (Beck, 2011, s. 30).

Podle některých autorů jsme globalizací a technickým pokrokem narazili na hranice naší biosféry a narušili jsme rovnováhu planety. Mění se klima, množství srážek, hynou nebo se přesouvají živočišné i rostlinné druhy (Lehmannová, 2007, s. 15-20). Tyto jevy mají velký vliv na člověka, na jeho způsob života a obživu v místě, kde žije. Bohužel však stejně jako jsou lidské kultury rozdílné, tak i důsledky těchto procesů mohou mít nespočet různých podob. V souvislosti s globalizací všech sektorů lidského života a činností došlo ke změnám uspořádaných struktur, které přinesly mnoho přidružených konfliktů a zároveň začaly mizet i aparáty, které by vzniklé problémy pomohly efektivně řešit (Beck, 2007, s. 13-22).

2 Migrace

Jak už bylo řečeno, důsledkem globalizace je propojování světa a nárůst mobility. V důsledku globalizace se začal svět přelévat. Zbrojení, chudoba, ekonomická či hospodářská zaostalost, politické režimy či degradace životního prostředí snižuje potenciál rozvoje a v lidských populacích se zvyšují tlaky k migraci a uprchlictví (Giddens, 2000, s. 31). V dnešní době je migrace posilována zvýšením mobility kapitálu a zboží, zrychlením dopravy a přenosu informací, rozvojem elektronickými médii a prostředků komunikace, schopných okamžitě propojit i ta nejbližší místa planety (Massey, 1993, s. 59-69).

Stěhování z místa na místo je jev pro člověka poměrně přirozený. Odjakživa člověk hledal co nejlepší podmínky pro život, co nejvýhodnější životní prostředí, úrodnější oblast, bohatší zdroje potravy a s přibývajícím časem i zdroje nerostných surovin (Vacková, 2008, s. 35). Migrace je přesun osob mezi různými územními celky ve smyslu trvalého přesídlení a trvalé změny bydliště, kdy dochází k míšení obyvatel a různých kultur. Do druhé světové války byla migrace v rukou hlavně evropských zemí, které osidlovaly nová území, kdy bujel kolonialismus. Migrace tehdy žádný svůj koncept neměla a hostitelské země přijímaly nově příchozí většinou spíše spontánně. Až po druhé světové válce se proud migrace otočil a ze zemí západních se staly země přistěhovalecké. I přesto že je migrace z historického hlediska přirozená a člověku vlastní, bývá chápána jako jeden z problémů dnešního globalizovaného světa, proto můžeme v několika posledních desetiletích sledovat výraznější snahu mnoha států o celkovou regulaci jak migrace, tak uprchlictví. S nárůstem mobility obecně totiž také dramaticky rostou počty osob, které se na cestu za novým životem vydávají (Barša, Baršová, 2005, s. 5-28).

Ať už lidé migrují z jakýchkoli důvodů, jejich příchod do nové země může způsobovat napětí mezi původními obyvateli a nově příchozími. Vzhledem k nárůstu počtu uprchlíků a migrantů a k dopadům, které migrace má na ekonomiky hostitelských států, je

třeba, aby jednotlivé státy byly nuceny najít způsob, jak začlenit nově příchozí do již fungující společnosti a nastavit tak určitou regulaci. Následující kapitola odráží řadu významných procesů, kterými imigrant v nové zemi prochází a které zároveň přetvářejí struktury původní.

3 Proces začleňování

Začleňování cizinců do již existujících struktur majoritní společnosti lze chápat jako prostředek k získání práv, pozice a určitého sociálního statusu. Při tomto procesu dochází k přeměně vnitřního světa jedince a k jeho větší identifikaci s majoritou, přičemž velice důležitou roli hraje jazyk, rodina a etnická komunita, která poskytuje kulturní a sociální kapitál (Heckmann, 2000, s. 35-83).

Teoretické otázky migračního a adaptačního procesu, na který se tato práce zaměřuje, se věnuje mnoho autorů a publikací. Adaptace bývá definována jako nejobecnější pojem vztahu cizinec-majoritní prostředí. Proces zařazení imigranta do nového prostředí se může dít různými způsoby. Migranti mohou například nejdříve udržovat kontakt pouze se svou komunitou, což může hrát významnou roli při snížení důsledku kulturního šoku. Etnická skupina tvoří funkci prostředníka, co a jak v novém prostředí funguje. Zde však hrozí riziko setrvání v izolaci, kdy nově příchozí ztrácí šanci větší interakce s majoritou. (Drbohlav, 2003, s. 9,10).

V celém procesu začleňování hrají roli čtyři adaptační strategie, kterými se tato práce zabývá. Jsou to strategie:

- Integrace je takový způsob adaptace, kdy imigranti uznávají, že kontakt s kulturou hostitelské země je pro ně důležitý, avšak současně si chtějí udržet i svou vlastní kulturu. Tato strategie nastává v situaci, kdy si jedinec udržuje prvky své kultury a zároveň se nebrání styku s kulturami ostatními. Dochází ke splývání prioritní identity s původní kulturou.

- Asimilace je způsob adaptace, při němž imigranti usilují o co největší kontakt s dominantní kulturou, kdežto svou původní kulturu považují za málo důležitou pro život v novém prostředí. Při asimilaci dochází ke splývání identity s dominantní kulturou hostitelské země. Asimilační strategie je charakterizována tím, že jedinec odmítá svou původní kulturu a orientuje se spíše na kultury jiné.
- Separace vlastně není adaptace. V tomto případě imigranti nepovažují kontakt s kulturou a příslušníky dominantní kultury za důležitý a setrvávají v určité izolaci pouze se svou původní kulturou. Pokud jedinec uznává pouze svou kulturu a ostatním kulturám se vyhýbá, jedná se o separační strategii.
- Marginalizace je strategie těch imigrantů, kteří necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, nicméně si neuchovávají ani svou původní kulturu. Jejich identita není kulturně opřena ani o kulturu svých rodičů, ani o kulturu hostitelské země. (Průcha, J., 2001, s. 155). Tato strategie poukazuje na problém, kdy jedinec má malou možnost udržet si svou vlastní kulturu nebo se o její udržení nesnaží a zároveň se vyhýbá styku s ostatními kulturami (Berry, 2003, s. 16-41).

Rozdílná terminologie se používá, pokud se prosazuje při adaptačním procesu i dominantní kultura. V tomto případě se jedná o strategii:

- Multikulturalismus je typický stav, při němž si nedominantní kultura volí integrační strategii a tato dominantní kultura tuto strategii přijímá. Obě kultury se sobě navzájem přizpůsobují a jsou velmi rozmanité.

- Tavící kotlík (melting pot) přichází v úvahu, kdy si nedominantní skupina sama zvolí asimilační strategii
- Tlakový hrnec (pressure cooker) je-li nedominantní skupina nucena k asimilační strategii dominantní skupinou
- Segregace: jestli je nedominantní skupina nucena k separační strategii a pokud je nucena k marginalizaci, dochází k exkluzi. (Berry, 2003, s. 16-41).

Dle kulturního determinismu je kultura způsob života společnosti, kde se každý od mala socializuje, učí se jazyk, přijímá určité kulturní prvky, osvojuje si komunikaci s ostatními. Každý z nás si postupně buduje pevnou půdu pod nohama v interakci s ostatními jedinci. Pokud ale člen svou skupinu opustí a ocitne se v kultuře jiné, prožívá určitý šok, přičemž u některých lidí vzniká zmatenost, úzkost a deprese. Jde o důsledek ztráty domova a známého prostředí, přerušení kontaktů s blízkými lidmi, přáteli a spolupracovníky, o důsledek vlivu nového prostředí a nutnosti navazovat vztahy s dosud neznámými lidmi. Na vzniku kulturního šoku se obvykle podílí i jazyková bariéra. (Matoušek, 2010, s. 92).

3.1 Integrace

Vzhledem k tomu, že proces integrace v sobě nese společný zájem majority i minority na vzájemném sblížení, bývá označována za nepozitivnější formou začleňování (Rákoczyová, Trbola 2011, s. 19-15). Nejen z toho důvodu, ale také proto že je výzkum provázen čtyřmi dimenzemi integrace, je tato kapitola věnována právě tomuto procesu.

Stejně jako globalizace, tak ani pojem integrace nemá jednu univerzální definici. Integrace bývá v kontextu migrace nejčastěji definována jako psychosociální proces sblížení minority a majority s cílem začlenit imigranty tak, aby byli součástí většího fungujícího

celku. Dle odborné literatury, čím je společnost integrovanější, tím pevněji a intenzivněji se vztahují její skupiny a jednotlivci k sobě navzájem (Entzinger, 2003, s. 6). Integrace je složitý interaktivní proces mezi imigranty a přijímajícími společnostmi, který se týká nejrůznějších oblastí lidské existence, ať už kulturní, sociálně-ekonomické či občansko-politické. Na základě toho se celý proces integrace často dělí na jednotlivé dimenze, které spolu úzce souvisí a navzájem se ovlivňují. Změna v oblasti jedné může vést ke změnám v oblastech ostatních a naopak. V tomto ohledu je důležitá podpora základních práv, rovných podmínek pro všechny a nediskriminace, aby se odstranily překážky, které na imigranty po příjezdu čekají (Rákoczyová, Trbola 2011, s. 19-25)- Chceme-li se zamyslet nad otázkami integrace, je důležité si uvědomit, že člověk je tvor společenský. Rozvíjení sociálních sítí a vztahů je jeho nedílnou součástí, a proto i zařazení jedince do lokální komunity a místních institucí je nezbytné.

Příchod migrantů do nové hostitelské společnosti sebou nese mnoho rizik a nemusí vždy probíhat bez komplikací. Integrace představuje nástroj pro vytvoření vhodných podmínek k začlenění těchto osob do hostitelské společnosti (Dvořáková, 2008). V souvislosti s integrací upozorňuje Uherek na několik souvislostí, které bychom při integraci měli mít na paměti. Ukazuje na to, že pro každého z nás je důležitý pocit bezpečí, místo, kam se můžeme vrátet, kde můžeme odpočívat a kde dostáváme nové podněty k novým zážitkům a dojmům. Stejně tak je nezbytné, aby byl člověk uznáván, to znamená, že ve společnosti má určitý status a ve své skupině něco znamená. Musí být jedincem spíše než pouhou součástí dění a konečně musí mít v někom nebo něčem zálibu, mít důvěrný vztah, cítit k někomu náklonnost, která je opětována (Uherek, 2003, s. 3-10). Neznačená však přizpůsobení se minority majoritě, ani majority minoritě. Vyjadřuje oboustranné snažení imigranta i většinové společnosti, která by měla celý proces usnadnit. Je to způsob života a základní právo svobodné volby pro společný život. Je to proces složitého zapojování do různých rovin společnosti a snaha o včlenění imigranta do existujících struktur,

které mu mají pomoci se etablovat a najít své místo v nové zemi (Vašečka, 2009, s. 274). Integrace je v dnešní době poměrně často diskutované téma, kterému se věnuje mnoho humanitních věd, nikde však není vysvětleno, jak přesně má k včleňování cizinců do společnosti docházet, co z ní vyplývá, ani to, jakým způsobem by se na ní měly zúčastněné subjekty – integrovaná osoba a společnost – podílet. Na rozdíl od pojmů asimilace nebo akulturace, které deklarují kulturní přizpůsobení nebo kulturní splynutí, pojem integrace přizpůsobení se společnosti jednoznačně neimplikuje. Důraz je kladen spíše na jakýsi způsob koexistence cizince s danou společností (Uherek, 2003, s. 5-15).

Sociální integrace představuje výslednici různých mechanismů a vzájemně se prolínajících dimenzí společenského života. Esser navrhuje čtyři základní úrovně sociální integrace: umístění, kulturace, interakce a identifikace, které jsou pro úspěch začlenění do většinové společnosti žádoucí a to jak v rovině osobní (kulturace, identifikace), tak i neosobní (umístění, interakce)(Heckmann, 2000, s. 60-66).

- Umístění (placement) představuje nabytí určité pozice ve společnosti například ve vzdělávacích nebo ekonomických systémech, v zaměstnání nebo jako občan. Umístění také znamená nabytí práv, která jsou s touto pozicí spojena a možnost navázat sociální vztahy a získat kulturní, sociální a ekonomický kapitál.
- Kulturace (socializace) je proces, kterým jednatel získává znalosti, kulturní zvyklosti a kompetence potřebné pro úspěšnou interakci se společností. To je nezbytné pro úspěšnou interakci jedince ve společnosti. Jedná se například o získávání jazykových nebo kulturních standardů.
- Interakce je procesem vytváření vztahů a sociálních sítí jednotlivci, kteří sdílejí podobné zájmy. Patří sem obecně členství v určité sociální skupině, přátelství, milostné vztahy či manželství. Interakce označuje především vytváření vztahů a sítí. Příkladem sociální interakce je navázání nových přátelství,

intimních vztahů, manželských vztahů, různá členství či začlenění do sociálních skupin.

- Identifikace odkazuje na jedincovu identifikaci se sociálním systémem, kdy tato osoba vidí sebe jako součást celku. Identifikace má jak kognitivní, tak emoční charakter, která ústí v „pocit my“ v rámci skupiny nebo kolektivu. Identifikace představuje subjektivní formu integrace. Jedná se o pocit sounáležitosti a individuální identifikaci s hostitelskou společností (Heckmann, 2000, s. 60-66).

Různé úrovně sociální integrace na sobě nejsou nezávislé. Mechanismy a procesy probíhající v rámci zmíněných oblastí jsou provázané a ústí v multidimenzionální proces. Umístění například předpokládá určitý stupeň kulturace zejména osvojení jazyka. Podobně individuálnímu pocitu sounáležitosti se společností musí předcházet interakce. Osvojení jazykových vlastností tedy kulturace je chápáno jako klíčový aspekt sociální integrace do přijímající společnosti. Na tomto základě je pak možná integrace strukturální v rámci vzdělávacího systému a pracovního trhu neboli umístění. Strukturální umístění ve společnosti je pak centrálním bodem tohoto procesu, neboť umožňuje participaci na společenském životě hostitelské země. Úspěšné umístění přináší příležitosti k dosažení ekonomického kapitálu a uznání. Takový imigrant má pak pocit, že ho společnost potřebuje a cítí se součástí dané společnosti (Damelang, Steinhardt, 2008, s. 223-242). Sociální integrace přistěhovalců je multidimenzionální proces, který probíhá v několika kontextech. Na makroúrovni se jedná o interakci mezi jednotlivci a vzájemné postoje k institucím uvnitř skupiny. Na mezoúrovni jde o rozvoj vztahů mezi skupinami a institucemi v důsledku vzájemné závislosti mezi přistěhovalci a domácím obyvatelstvem a procesy na makroúrovni představují mechanismy neosobní. Celý proces integrace je tak složitý, že probíhá nejen na makro, mezo nebo mikro úrovni. Lze jej chápat také z hlediska toho, jakých dimenzí života člověka se týká. Integrace může probíhat paralelně v různých oblastech

najednou s tím, že jednotlivé dimenze obsahují podmínky, které musejí být pro relativní úspěch integrace alespoň do určité míry splněny všechny (Rakoczyová, Trbola, 2009, s. 23-26).

3.2 Strukturální dimenze sociální integrace

Strukturální dimenze představuje nabývání práv a rovného přístupu ke klíčovým institucím hostitelské společnosti. V rámci integračního procesu mluvíme především o ekonomickém začlenění a s tím úzce souvisejícím zařazením na trh práce, dále pak přístup ke vzdělání, bydlení, zdravotní péči, rozšíření sociálních práv a případně pobytovém statusu (Barša 2003, s. 235). Přístup na trh práce bývá považován nejen za jednu z nejdůležitějších součástí strukturální dimenze sociální integrace, ale i celého integračního procesu vůbec. Integrace na pracovní trh tedy nalezení zaměstnání, v první řadě představuje nástroj imigranta k nalezení ekonomické soběstačnosti, což je podstatný startovní bod. Faktem zůstává, že přistěhovalci jsou poměrně často uplatňováni na sekundárním trhu práce, který je typický nestabilitou zaměstnání, nižšími výdělky, méně kvalifikovanou prací a často také nelegální povahou těchto pracovních vztahů. Ať už se tak děje kvůli neznalosti jazyka nebo nedostatku vzdělání, je toto postavení pro imigranty většinou nevýhodné. Následně pak může docházet k nedostatku kontaktů s většinovou společností, uzavírání se v rámci své vlastní menšinové společnosti a nemožnosti kvalifikačního růstu. Nelegální povaha pracovních vztahů vede také často k určité závislosti a nesvobodě imigranta. Segmentace pracovního trhu má přímou vazbu na další faktory, které vedou k izolaci určitých skupin imigrantů. Nekvalifikovaná práce, vysoká míra nezaměstnanosti, špatné pracovní podmínky a nedostatek příležitostí k pracovnímu růstu jsou pak příčinou povahy statusu těchto osob: právní znevýhodnění, nejistý pobytový status, koncentrace těchto osob v neatraktivních oblastech, špatný přístup ke vzdělání a rasismus (Castles, Miller, 1993, s. 183). Vzdělávání přistěhovalců a také rovný přístup v dalších oblastech vzdělávání a pracovního výcviku hraje klíčovou roli nejen pro úspěšný

vstup na pracovní trh, ale také pro vytváření občanské identity a loajality k národnímu státu (Rakoczyová, Trbola, 2009, s. 57-70). Vzdělávání ovšem nepřináší jen zvýšenou možnost pracovního uplatnění a rozvoj profesních schopností a dovedností, především pro děti přistěhovalců představuje přístup do vzdělávacích institucí a kontakt se spolužáky z majoritní společnosti, tedy cestu k rozšíření sociálních sítí a prohloubení kompetencí. V tomto ohledu je také důležitá integrace dětí imigrantů ve školách, kde jsou žáci převážně z přijímací společnosti. Zařazení dětí imigrantů do vzdělávacího systému bývá odrazovým můstkem pro úspěšnou integraci celé rodiny a zaručuje oboustranný proces vedoucí k porozumění obou kultur (Barša, 2005, s. 37) Pro jednotlivce a domácnosti je také důležitý přístup na trh s bydlením a přístup k sociálním institucím státu, nicméně úroveň dostupného bydlení je úzce spjata právě s výší příjmů. Vzhledem k tomu, že na trhu s bydlením působí v evropských zemích ekonomické a sociální mechanismy, které staví přistěhovalce do znevýhodněné pozice, často si migranti mohou dovolit pouze bydlení nižší úrovně a hrozí zde větší riziko sociálního vyloučení (Rakoczyová, Trbola, 2009, s. 57-70).

S bydlením bývá spojována vedle sociální a teritoriální segregace také otázka jejich zařazení do občansko-politických struktur přijímacího státu. Strukturální dimenze integrace zahrnuje politickou definici přístupu státu k imigraci a právní rámec pobytu imigrantů na území České republiky. Tato dimenze integrace ovlivňuje za jakých legálních a politických podmínek se vůbec cizinci mohou stávat legální součástí společnosti (Rakoczyová, Trbola, 2009, s. 63-64). Možnost usazení se imigranta je jasně definována a regulována právním řádem, který v podobě pobytových statusů, práv a povinností může integraci cizinců ve své podstatě spíše komplikovat. Protože pobytový a občanský status jedince ovlivňuje rozsah jeho práv a povinností, je tak v přímé souvislosti s úrovní sociální integrace. Současně má občanský status vliv na pocit sounáležitosti s majoritní společností. Občanský status přinášející volební právo, ovlivňuje možnost aktivně a pasivně

participovat na politické situaci v zemi, což podstatným způsobem ovlivňuje sociální status jedince, jeho pocit sounáležitosti a je nezbytnou, i když ne vždy dostatečnou podmínkou, aby byl plně uznáván v kolektivním životě. Získání trvalého pobytu či občanství, může být pro migranty metou v integraci do hostitelské společnosti, což výrazně rozšiřuje sociální a ekonomická práva jedince a spolu s tím umožňuje přístup ke klíčovým institucím společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2009 s. 57-70).

3.3 Kulturní dimenze sociální integrace

Další důležitou roli v procesu integrace hraje vedle dimenze strukturální také oblast kulturní. Kultura je prostředkem vytváření pocitu domova a nástrojem, který dovoluje imigrantům lépe reagovat na aspekty majoritní společnosti, jimž nejsou schopni porozumět. K tomu však často dochází právě v uzavřených skupinách etnických menšin, kdy se vytváří vlastní kulturně úzce vymezené instituce, což může podstatně omezit kontakt mezi většinovou a menšinovou společností (Barša, Baršová, 2005, s. 63-68).

Původní kultura hraje v životě migrantů klíčovou roli coby zdroj identity, který pomáhá předcházet diskriminaci a pomáhá v situacích, kdy jsou ohroženy jejich schopnosti orientovat se v novém prostředí. V reakci na to však může zároveň docházet k negativním jevům na straně většinové společnosti, kdy se kultura přijímacího státu stává v určitých oblastech (např. podnikání v určitém segmentu služeb, místně v podobě nově vznikající čtvrti) kulturou minoritní, což může vést k pocitu ohrožení vlastní identity. Je proto nutné chápat vývoj kultur určitých etnik, vytváření osobních i skupinových identit a utváření etnických komunit jako aspekty jednoho procesu, který je založen na neustálé interakci, na stálých a různorodých institucích a skupinách v zemi imigrantů, stejně tak jako ve společnosti země původu (Castles, Miller, 1993, s. 183).

Kulturní dimenze integrace nazývána též jako akulturace má charakter kognitivní socializace a zahrnuje zejména nabývání znalostí a kompetencí, které umožňují porozumění typickým situacím ve společnosti a volbu jednání v souladu se společenskými normami. Toto může být komplikované zejména v případě uzavřených etnických skupin nebo v situacích, kdy je určité etnikum předem považováno společností za nepřátelské. Takové situace vznikají například v případě špatně zvládnuté prvotní interakce mezi přicházejícími imigranty a hostitelskou společností. V určité míře také fungují kulturní stereotypy jak na straně imigrantů, tak na straně hostitelské společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2009 s. 71-76).

Ačkoli se kulturní integrace týká v první řadě imigrantů a jejich potomků, jedná se o vzájemný proces, který přináší změny i do hostitelské společnosti. Ta se musí učit novým způsobům komunikace s touto skupinou obyvatel a částečně se přizpůsobit jejich potřebám. Pro úspěšnou integraci imigrantů není nezbytně nutné, aby se zcela vzdali své původní kultury, naopak vnášení nových prvků je časem obohacující i pro hostitelskou společnost. Bohužel tato skutečnost však trvá mnohem déle, než samotné začlenění (Bosswick, Heckmann, 2006, 35-85). Pro úspěšnou kulturní integraci a pochopení kulturních vzorců a pravidel majoritní společnosti má zásadní význam zvládnutí jazyka této společnosti. Jazyk ve velké míře určuje i samotnou povahu kultury, je klíčem k pochopení základních norem určité společnosti. Bez znalosti jazyka je i jakákoliv interakce hostitelské společnosti v podstatě vyloučená (Rákoczyová, Trbola, 2009 s. 71-73).

Další klíčovou kompetencí k úspěšné integraci je získávání informací ohledně dění ve společnosti a orientace v prostředí. Tedy jak migranti získávají informace o politice, podnikání a o aktuálním dění. Dlouhodobě usazení čerpají většinou informace z českých zdrojů, tedy ze zpravodajství nebo denního tisku, nebo k tomu využívají internet. Pro nově příchozí pak zdroj informací představuje především komunitní tisk. Nejjednodušším a nejvyužívanějším způsobem získávání informací je však stejně jako v předchozích případech opět sociální sítě, protože od

svých přátel a známých se Vietnamci vždy dozví to, co potřebují. Informovanost o životě v českém prostředí může být někdy omezena nedostatkem kvalitních zdrojů ve vietnamštině (Kocourek, 2006, s. 65-101).

V rámci integračního procesu v České republice je dle Koncepce integrace cizinců Ministerstva vnitra ČR právě na výuku češtiny kladen značný důraz. Výuka českého jazyka je nabízena azylantům a osobám s doplňkovou ochranou a zvládnutí českého jazyka je i jednou z podmínek pro získání povolení k trvalému pobytu všem ostatním cizincům (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011).

3.4 Interakční dimenze sociální integrace

Interakční dimenze sociální integrace se projevuje utvářením nových sociálních vazeb spolu s navazováním formálních i neformálních vztahů, což do jisté míry také závisí na minimální znalosti jazyka hostitelské společnosti. Kdybychom chtěli stanovit jakési indikátory interakční integrace, byly by to převážně sociální sítě, přátelství, partnerství, manželství a členství v dobrovolnických organizacích (Boswick, Heckmann, 2006, s. 68-85).

Míra utváření sociálních vazeb spolu s hodnotami a normami hostitelské společnosti příznivě ovlivňuje budování sociálního kapitálu. To, jakým způsobem je budování sociálních vazeb vedeno, určuje sílu a potenciál takto vznikajícího sociálního kapitálu (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 76). V nové společnosti budují přistěhovalci tři typy sociálního kapitálu, z nichž každý má svá pozitiva i limity v rámci celé společnosti. Vnitroskupinový kapitál, který je založený především na silných vazbách v rámci skupin etnických či rodinných, může brzdit začleňování přistěhovalce do majoritní společnosti, přestože na začátku integračního procesu poskytuje jedinci podporu a ochranu proti sociální

izolaci. Druhým typem je kapitál přemost'ující, kde stále hrají důležitou roli kontakty uvnitř skupiny, nicméně již dochází k navazování vazeb i s ostatními členy společnosti a poslední je kapitál spojovací, který představuje kontakty s různě postavenými lidmi v rámci celé společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 76-78).

Ačkoliv právě příslušnost ke komunitě stejného etnika se zprvu může zdát jako výhodnější například z důvodu jakési „kulturní ochrany“, je zřejmé, že z dlouhodobého hlediska je takový postoj zavádějící. Ukažme si to na příkladu ve vztahu k přístupu na trh práce. Ačkoliv v prvotní fázi je možnost rychle získat zaměstnání v rámci vlastní etnické komunity výhodou a to i bez podmínky ovládnutí jazyka hostitelské země, z budoucí perspektivy nedává velkou možnost k další seberealizaci a rozvoji a zároveň je brzděn celkový proces integrace, který nezahrnuje pouze přístup na trh práce, ale právě i navazování dalších kontaktů s příslušníky většinové společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2011, s. 76-78).

3.5 Identifikační dimenze sociální integrace

Osobnost přistěhovalce musí projít někdy náročným psychologickým procesem (Szaló, 2007, s. 25). Na rozdíl od dimenze kulturní, která představuje zejména nabývání znalostí a kompetencí umožňující porozumění typickým situacím ve společnosti, dimenze identifikační spočívá v nalezení subjektivního vztahu k nové zemi a vyrovnání se se vztahem k zemi původní. Pro úspěšný integrační proces je třeba, aby se jedinec cítil být součástí této společnosti, aby se identifikoval s jejími hodnotami, kulturními vzorci, cíli i obecným kulturním povědomím (Tollarová, 2006, s. 22-36).

Cílem této práce je identifikovat a popsat některé strategie, pomocí kterých se vietnamská komunita začleňuje do české společnosti. Protože tyto strategie mohou být ovlivněny strukturami nejen lokálními ale i vyššími, je nezbytné znát kontext a orientovat se nejen v rámci

kraje, ale i státu a celé Evropské unii. Následující kapitola je proto věnována integrační politice.

4 Evropská integrační politika

Integrační politika EU vychází z toho, že úspěšná integrace nově příchozích, ať už se jedná o imigranty nebo azylanty a jejich děti, je nezbytným nástrojem sociální koheze a ekonomického rozvoje. Nedostatečná integrace cizinců může vést k závažným problémům, které se dotknou jak hostitelské společnosti, tak imigrantů. Neintegrované osoby jsou ve srovnání s majoritou více zasaženi nezaměstnaností, mají nižší vzdělání a příjem a jsou závislé na poskytovaných sociálních dávkách. Mohou tak být ohroženi segregací a diskriminací (Vacková, 2008, s. 35-42). Obecný rámec společné evropské integrační politiky byl poprvé řešen v rámci Rady Evropy v roce 1999. Zástupci států EU se tehdy dohodli, že integrační politiky budou zajišťovat obyvatelům třetích zemí přístup ke stejným právům, jako mají občané EU. Haagský program z roku 2004 pak zdůrazňuje potřebu koordinace národních integračních politik a ve stejném roce byl přijat dokument Společné základní principy politiky integrace přistěhovalců v Evropské unii. Ty zdůrazňují holistický přístup k integraci, kterou vidí jako proces celospolečenský a trvalý. A protože i přijímající společnost má v celé interakci velkou moc, její aktivní zapojení je v celém procesu integrace nezbytné. Měla by zajistit komplex takových opatření, která směřují k podpoře procesu sociální integrace přistěhovalců, tedy k jejich začlenění a přijetí do klíčových institucí, vztahů a pozic hostitelské společnosti (Rákoczyová, Trbola, 2008, 83-86).

Nejaktuálnějším dokumentem v oblasti evropské migrační a integrační politiky je tzv. Stockholmský program přijatý Evropskou radou v prosinci 2009, který je určen pro období následujících let 2010

– 2015. Definuje priority pro prostor svobody, bezpečnosti a práva. Pozornost zaměřuje na zájmy a potřeby občanů v několika oblastech:

- Podpora občanství a základních práv – zejména ochrana osobních údajů, uplatňování práva volného pohybu, rozšiřování schengenského prostoru a přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech.
- Evropa jako prostor práva a spravedlnosti – jednodušší přístup občanů k uplatňování práv v rámci EU.
- Evropa jako ochránce – vypracovat strategie vnitřní bezpečnosti EU s cílem posílit spolupráci a solidaritu členských států např. při boji proti organizované trestní činnosti, terorismu, atp.
- Přístup k Evropě v globalizovaném světě – boj proti nelegálnímu přistěhovalectví, integrovaná správa vnějších hranic a vízová politika
- Evropa jako prostor odpovědnosti, solidarity a partnerství v záležitostech migrace a azylu – vypracování komplexní evropské politiky v oblasti migrace – řízená legální migrace, zaručení přístupu k azylovému řízení, boj proti nelegální migraci
- Úloha Evropy v globalizovaném světě – vnější rozměr – partnerství se třetími zeměmi; řešení konfliktů, které vznikají mimo evropský kontinent, ale mohou Evropu ohrozit (Stockholmský program, 2009).

I přes všechny tyto snahy o koordinaci společné integrační politiky lze konstatovat, že integrační politika Evropské unie stále nepodléhá větší a dlouhodobější regulaci ze strany centrálních orgánů Unie a nastavení dlouhodoběji platných pravidel v oblasti migrace a integrace je pro většinu států EU velmi obtížné. Uprchlíctví a migrace se zároveň staly tématy úzce propojenými s jinými velmi citlivými

tématy současnosti jako je ekonomická krize, obavy z terorismu, nárůst xenofobie, boj s nezaměstnaností atd. (Barša, Baršová, 2005, s. 147-157). Vzhledem k tomu, že sociální integrace je komplexní a multidimenzionální proces, skládá se i integrační politika analogicky ze čtyř dimenzí, které korespondují s výše popsány dimenzemi sociální integrace (Boswick a Heckman, 2006, s. 66).

Strukturální integrační politika se soustředí na začlenění migrantů do klíčových institucí hostitelské společnosti, především pak na pracovní trh, vzdělání a sociální zabezpečení. Dále se zabývá i podporou občanské a politické participace. Kulturní dimenze integrační politiky má za cíl co největší pochopení a osvojení si kultury přijímací společnosti, především formou jazykového vzdělávání, participace na sportovních a kulturních aktivitách a obecného zvnitřnění základních hodnot přijímací společnosti a její kultury. Sem bezesporu patří také oblast náboženství, jež je pro mnohé azylanty či migranty velmi důležitou součástí každodenního života a navazování sociálních kontaktů s členy hostitelské společnosti.

Hlavním úkolem interaktivní integrační politiky je zapojení migrantů do sociálních sítí a vytvoření vhodných komunikačních nástrojů mezi imigranty a zástupci hostitelské společnosti. Pro jedince je v tomto procesu podstatný právě pocit sounáležitosti a jeho vnitřní identifikace s přijímací společností. Zde je řeč o dimenzi identifikační a to především prostřednictvím uznání organizací přistěhovalců či akceptací kultury přijatých cizinců (Štaflová, 2011 s. 35-39).

4.1 Integrační politika v České republice

V období socialismu mezi lety 1948 až 1989 se prakticky nesetkáváme s žádnými spontánními imigračními tlaky. Zásadní vliv na vytvoření migrační politiky přinesl až pád železné opony, kdy do České republiky postupně začínali přicházet imigranti i uprchlíci žádající o azyl (Barša, Baršová, 2005, s. 205) V období 90. let minulého století

zaznamenala ČR značný nárůst počtu cizinců, přičemž řada z nich se zde usadila a tím se vytvořily nové přistěhovalecké komunity. Příchod a postupné osidlování cizinců na našem území se ukazuje jako dosud neznámý fenomén. Přistěhovalectví se stává novou realitou a potřeba integrace nově příchozích začíná sílit. Na konci devadesátých let se postupně vytváří komplexnější a ucelenější koncepce migrační a azylové s tím, že nejen v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie bylo zapotřebí přístup k celé problematice sjednotit (Barša, Baršová, 2005, s. 231-239).

Integrace nově příchozích do společnosti je v České republice součástí aktivní politiky vlády a vychází z mezinárodních závazků České republiky, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie. Integrační politika je spoluvytvářena a realizována celou řadou aktérů. Podporu členským státům poskytuje Evropská unie prostřednictvím finančních zdrojů z programů Evropského sociálního fondu (ESF) a Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí (EIF). V rámci státu se touto problematikou zabývají zejména resorty Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Ty se na integrační politice podílí tvorbou zákonů, právních předpisů, vyhlášek a pomocí tiskových materiálů, příruček a webových stránek. Na úspěšném plnění integrační politiky ČR se dále podílejí také kraje a nestátní neziskové organizace (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011).

Hlavní odpovědnost za realizaci a koordinaci integrace cizinců na území České republiky nese Ministerstvo vnitra ČR (dále jen MVČR). To se orientuje zejména na intenzivní opatření v místech významného soustředění cizinců a na rozvoj spolupráce s regionální a lokální veřejnou správou. Zaměřuje se také na rozšíření spektra

subjektů, které podporují integraci, jejich vzájemnou spolupráci a sdílení zkušeností v této oblasti působení. Velký důraz je také věnován hledání nových nástrojů integrace, které by usnadnily realizaci integračních opatření na regionální a místní úrovni (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010). Ministerstvo vnitra považuje integraci za efektivní nástroj k udržení soudržnosti v zemi, a jako nástroj proti sociální izolaci, kriminalitě či jako prevence vytváření paralelních uzavřených komunit s vlastními zákony (Spolu a lépe, Together and Better, 2013). Začlenění cizinců do společnosti nese zásadní význam a předpokládá aktivní participaci jak na straně přistěhovalců, kteří by měli přispět především osobní iniciativou ale i respektováním hodnot a dodržování zákonů. Stejně tak by se na začleňování nově příchozích měla účastnit i přijímací společnosti. Ta by měla vytváření podmínky pro nekonfliktní soužití ve společnosti, například podporovat aktivní participaci imigrantů nebo garantovat antidiskriminačních opatření (Kepka, 2011 s. 66-75). Integrační politika České republiky má za úkol zajistit soběstačnost migranta, ve formě uplatnění na trhu práce. Neznamená to jen, aby mu byl umožněn důstojný výdělek, ale aby jeho setrvání v České republice bylo považováno za přínosné a nebyl odkázán na dávky sociálního zabezpečení (Drbohlav, 2010, s. 33-41) .

Česká republika zaznamenala v posledních letech v oblasti imigrace a integrace cizinců významné změny jak ve složení imigrace, tak s ohledem na integrační potřeby cizinců a priority integrační politiky. Mezi lety 2006 a 2008 na naše území směřovaly vysoké počty cizinců a Česká republika se stala imigrační zemí. Jednalo se především o pracovní imigraci na méně kvalifikované či nekvalifikované pozice. Rok 2008 přinesl v souvislosti s hospodářskou krizí výrazné omezení možností pracovního uplatnění a dočasnou stagnaci imigrace. Nová imigrační situace donutila vládu ČR začít řešit otázky spojené s právním postavením cizinců a vytvořit podmínky pro jejich integraci. Rolí koordinátora a realizátora tohoto procesu bylo pověřeno Ministerstvo vnitra ČR, které ve spolupráci s Radou Evropy začalo

připravovat podklady pro vznik základních dokumentů integrační politiky ČR (Barša, Baršová, 2005 s. 231-238). Záměrem integrační politiky je snaha dosáhnout oboustranně přínosného nekonfliktního a uspokojivého společného soužití cizinců a majority. Prostřednictvím integračních opatření formuje majoritní společnost, aby byla otevřená a vstřícná k cizincům a zároveň tak zabraňuje společenské izolaci imigrantů. Je důležité říci, že integrace cizinců do české společnosti je potřebná a žádoucí, bez ohledu na to, zda zde chce cizinec zůstat natrvalo, či se časem vrátit do země původu (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011).

Hlavním cílem současné integrační politiky zůstává to, aby byl cizinec samostatný a soběstačný po stránce ekonomické i sociální. Je důležité, aby byl cizinec schopen zapojit se plnohodnotně do života společnosti, řešit svou individuální životní situaci i situaci své rodiny a aby byl schopen realizovat své aktivity bez závislosti na jiných subjektech. Z tohoto hlediska je cílem integrační politiky umožnit cizincům, aby znali svá práva a byli schopni plnit své povinnosti, aby se orientovali v novém prostředí, způsobu života a zvyklostech v hostitelské zemi. Žádoucí je také aby cizinci rozuměli a byli schopni komunikovat v českém jazyce, a v neposlední řadě, aby měli dostatek informací o tom, kde mohou nalézt pomoc a podporu. Právě informovanost cizinců o integračních aktivitách je mnohdy problém. Vzhledem k tomu, že byly integrační aktivity a opatření dosud nabízeny a poskytovány cizincům až po jejich příjezdu do nové země, vedlo to k větší závislosti příchozích na systému a zprostředkovatelích. V této souvislosti se mluví o tzv. předodjezdovém balíčku, který by obsahovat integrační prvky ještě ve fázi před-migrační. To znamená, že cizinci dostanou již v zemi původu obecné informace o podmínkách legálního pobytu v České republice, kontakty na potřebné instituce a další základní informace, které jim následně usnadní začátek pobytu v hostitelské zemi původu (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února

2011 č. 99 k aktualizované Konceptci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011).

Usnesením vlády ČR č. 689 ze 7. 7. 1999 byly přijaty „Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky“ (dále jen Zásady). Ty v 15 základních tezích formulují politiku ČR vůči legálně a dlouhodobě usazeným cizincům, tedy osobám s povolením k trvalému pobytu, nebo pobývajícím na území ČR déle než jeden rok. Základní důraz je zde kladen na státem garantovaný princip rovného přístupu a rovných příležitostí cizinců jako členů společnosti (Tollarová, 2006, s.89-101). Cílem je vytvoření multikulturní společnosti, ve které jsou cizinci vnímáni jako politický subjekt podílející se na utváření národní komunity stejně jako členové majority a které obohacují svým přínosem společnost. Hlavním principem integrační politiky vlády se tak stává partnerství s imigračními komunitami a zároveň převzetí plné zodpovědnosti za vytváření podmínek pro spravedlivou participaci cizinců na životě společnosti (Klvaňová In Scheu, 2011).

4.2 Aktualizovaná koncepce integrace cizinců

Současná integrační politika u nás vychází z klíčového dokumentu Koncepce integrace cizinců na území České republiky. Byla přijata usnesením vlády ČR č. 1266 z 11. 12. 2000.

V roce 2006 byl stávající dokument zrevidován a vznikla tak Aktualizovaná koncepce integrace cizinců – Společné soužití (dále jen Aktualizovaná koncepce). Jejím úkolem je pružně reagovat na zvyšující se počet cizinců na území ČR bez ohledu na to, zda u nás cizinci žijí dlouhodobě nebo trvale. V této aktualizované koncepci dochází ke specifitějšímu rozpracování a definování integrace a jejích nástrojů. Stěžejní z hlediska realizace a hodnocení efektivnosti integračních politik jsou zde vytyčeny čtyři klíčové oblasti: znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost cizince, orientace cizince ve společnosti a vztahy cizince s členy majoritní společnosti.

V Aktualizované koncepci je zdůrazněna nejen větší zodpovědnost cizince za míru integrace do společnosti, ale i nutnost vyvinutí většího osobního úsilí jednotlivce v průběhu tohoto procesu, je založena na opatřeních specifických cílených a podpůrných. Cílená specifická opatření mají eliminovat znevýhodnění plynoucí ze statusu cizincem, tedy že zpravidla neovládá jazyk hostitelské země, špatně se orientuje ve společnosti a na trhu práce a nemá vybudované vazby a vztahy s majoritou. Druhou skupinu představují tzv. podpůrná opatření neboli metoda mainstreamingu. Tato opatření se týkají jak záležitostí spojených s migrací, například vydávání povolení k pobytu, tak i záležitostí s migrací nesouvisející jako je přístup cizinců k veřejnému zdravotnímu pojištění (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011).

Cílovou skupinu integrační politiky představují v první řadě cizinci ze třetích zemí¹, kteří dlouhodobě legálně pobývají na území České republiky. Nepatří sem žadatelé o mezinárodní ochranu (azyl) ani osoby, kterým již byla mezinárodní ochrana udělena. Využití některých integračních aktivit a opatření mohou v případě nezbytné nutnosti také využít státní občané členských států Evropské unie. Vzhledem k tomu, že integrace je oboustranným procesem mezi cizincem a majoritou, občané České republiky, kteří se na procesu začleňování spolupodílejí, také patří do cílové skupiny integrační politiky (Usnesení vlády ČR ze dne ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011). Zvláštní kategorií cílové skupiny občanů třetích zemí tvoří pak cizinci ve zranitelném postavení jako je mládež, druhá generace cizinců, kdy je třeba podpořit jejich aktivní zapojení do vzdělávacího systému a snahu najít své postavení ve společnosti. Podmínka pro plnohodnotné začlenění do majoritní společnosti je především znalost českého jazyka, kterou je nutné rozvíjet zejména u dětí cizinců a stejně tak brát v úvahu i zapojení dětí

---

¹ Občané zemí mimo členské státy EU

cizinců do volnočasových aktivit společně s dětmi majority. Vysokou pozornost je třeba věnovat i integraci cizinkám v domácnostech, kterým hrozí riziko izolace a stejně tak je nezbytná i podpora zapojení rodiny do veřejného života v rámci komunity (Usnesení vlády ČR ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011). Integrace cizinců je v zájmu nás všech. Není sice povinností a využití integračních opatření závisí doposud na rozhodnutí cizince samého. Otázkou však zůstává, co v případě dlouhodobého setrvání cizinců, jejichž úsilí o integraci nelze nadále stavět na principu dobrovolnosti. Proto bude v následujících letech zaveden prvek limitované a odpovídající povinnosti a adaptačně-integrační kurzy a základní socio-kulturní orientace může být do budoucna součástí podmínek pobytu na našem území. V oblasti znalosti českého jazyka bude kladen důraz na zjištění široké dostupnosti výuky češtiny a také na odborné zaměření pro různé úrovně znalosti a vytvoření alternativních forem výuky jako je například e-learning). Zdrojem jisté zranitelnosti cizinců je také nedostatečná informovanost o právech a povinnostech. Poskytování informací by mělo být založeno na aktivním vyhledávání a oslovování cílové skupiny v terénu v přirozeném prostředí. Jedná se například o terénní poradenství, doprovázení apod.) Významnou roli v zajištění informovanosti a dalších integračních aktivit budou mít Centra na podporu integrace cizinců a nestátní neziskové organizace (Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců- Společné soužití v roce 2013).

Cílem integrační politiky je získat součinnost majoritní společnosti. Klíčová je větší informovanost společnosti o podmínkách života cizinců a o významu integrace pro vzájemné soužití a nekonfliktní vztahy. Integrační politika by do budoucna měla klást větší důraz na práci s médii s cílem zajistit objektivní a dostatečné informace o cizincích, podporovat zapojení škol do informování,

podporovat kulturní a osvětové akce a vytvářet tak předpoklady pro vzájemné neformální poznávání. Stejně tak je důležité usilovat i o prohloubení odborných i interkulturních kompetencí pracovníků řešících záležitosti cizinců (Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců- Společné soužití v roce 2013).

Ačkoliv integrační politika ČR prošla od otevření hranic v roce 1989 značným vývojem, existují zde stále vážné nedostatky. Vytvořený vládní model koncepce integrace cizinců v ČR sice reflektuje potřebu zainteresovat na realizaci integrační politiky také regionální a lokální vlády, dosud však k tomu nebyly vytvořeny vhodné mechanismy. Místní samosprávě se tak otevírají možnosti navrhnout vlastní přístupy (Rákoczyová, Trbola, 2008, s. 83-86).

Studie z roku 2011 „*Migrant Integration Policy Index*“ (MIPEX III)² hodnotí integrační politiku České republiky jako nepříznivou. Podle ní jsou právní podmínky v oblasti zaměstnanosti, rodiny, či vzdělání v ČR celkem dobře nastavené, ale problematicky se jeví jejich implementace a aplikace v praxi. Mezi nejvíce diskutované problémy integrační politiky ČR z pohledu této studie patří především byrokracie státního aparátu, která představuje dlouhé lhůty a dlouhodobá nejistota cizince při vyřizování žádostí všech typů, řadu administrativních překážek a drobné diskriminace. Dalším tématem k diskusi je komplikovaná cesta k získání občanství. Občanství lze v ČR získat až po 5 letech trvalého pobytu nebo azylu, avšak není na něj právní nárok. Cizinci tak může být občanství odepřeno, i když splní veškeré podmínky, tedy test českého jazyka, stálé zaměstnání, stálé bydlení a žádné dluhy na pojištění či daních (MIPEX III, 2011). Od nového roku tedy od 1. ledna 2014 platí nový zákon o získávání českého státního občanství, který umožňuje tzv. dvojí občanství. Týká se to především druhé generace migrantů, kteří zde žijí od 10 let věku a do 3 let od dosažení 18 let podají jednoduché

---

2 Studie, která se zabývá integrací cizinců třetích zemí a kterou zrealizoval British Council spolu s hlavním partnerem pro výzkum – Migration Policy Group

prohlášení. V průběhu roku 2014 budou moci jednoduchým prohlášením získat české občanství i migranti starší 21 let, kteří zde žijí od deseti let (Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, 2014).

Vedle některých významných zlepšení, která nový zákon přináší v podobě zejména umožnění dvojího občanství, stojí také mnoho stinných okolností jako je razantní rozšíření pravomocí úředníků Ministerstva při udělování občanství a zpřísnění podmínek, které cizinec musí pro získání občanství splnit (nepobírání sociálních dávek, znalost ústavy aj.). Dále mají mít úředníci ještě prostor pro svou volnou úvahu, která je zakotvena vágní formulací: „*Státní občanství České republiky lze udělit, pokud žadatel je integrován do společnosti v České republice, zejména pokud jde o integraci z hlediska rodinného, pracovního, nebo sociálního.*“ (Čížinský, 2012).

Dalším tématem k diskusi v oblasti integrace je nízká podpora cizinců na pracovním trhu. Obtížný přístup k pracovnímu povolení nebo k pobytu za účelem zaměstnání přispívá k možné závislosti cizince na zprostředkovatelských agenturách nebo na výkonu nelegálního zaměstnávání. Přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění mají cizinci s trvalým pobytem ČR a zde je na místě otázka odkázání rodinných příslušníků cizinců třetích zemí po dobu pěti let pobytu v ČR na komerční zdravotní pojištění, které nepokrývá celý rozsah zdravotní péče a je smluvní. Cizinci (ani s trvalým pobytem) nemohou volit, být voleni, ani se nemohou stát členy politických stran. Také nejsou zapojováni do činnosti poradních orgánů integrace a nemají tak možnost ovlivnit zájmy své komunity ani integrační politiku ČR (MPEX III, 2011).

Naopak kladně bylo ve studii MPEX III zhodnoceno přijetí antidiskriminačního zákona v roce 2007, který garantuje všem českým obyvatelům bez ohledu na rasu, národnost nebo náboženské vyznání rovné zacházení a rovné příležitosti. Nejlepší výsledky získalo Česko za rozsah práv, které cizincům připadá získáním trvalého pobytu, jako např. možnost pracovat bez specifických povolení či přístup k systému

veřejné zdravotní péče. Pozitivně je odborníky hodnoceno propojení spolupráce státního aparátu na všech úrovních, zapojení neziskového sektoru do tvorby integrační politiky a zřízení Center na podporu integrace cizinců MPEX III.

4.3 Lokální integrační politika

Vzhledem k tomu, že integrace cizinců probíhá především v prostředí vzájemného soužití cizinců s majoritní společností, tedy v místě konkrétního pobytu cizince, je nezbytné přenesení integrační politiky na regionální a lokální úroveň. To je jedním z cílů integrační politiky vůbec (Aktualizovaná koncepce integrace cizinců, 2011). Jinými slovy ačkoli je formulace integračních strategií v evropských zemích v kompetencích národních států, je třeba tuto integrační politiku přizpůsobit místním podmínkám a zajistit její realizaci v prostředí, v němž dochází k reálným interakcím mezi přistěhovanci a přijímající společností. Charakteristiky lokálních integračních strategií jsou podmiňovány širokým spektrem faktorů a najít jakýsi univerzální evropský model lokální integrační politiky, který by byl efektivní za všech okolností, je zatím nemožné. Zatímco na evropské úrovni je vytvářen spíše obecný rámec a principy integrace, v lokálních podmínkách jsou formulovány konkrétní a daleko realističtější a flexibilnější strategie a opatření zohledňující specifické místní poměry. Předpokladem úspěšné sociální integrace přistěhovalců je tedy vytvoření vhodné kombinace opatření na národní a lokální úrovni a také dostatečná politická vůle (Rákoczyová, Trbola, 2008, 25-53).

Důležitými realizátory politiky sociální integrace na regionální a lokální úrovni jsou obce a kraje. Ty poskytují zpětnou vazbu ústředním orgánům státní správy o fungování integrační politiky v dané lokalitě a kromě toho, že informují o problémech, které se zde vyskytují, navrhují také možná řešení. V průběhu let se ukazuje, že některé obce a kraje přicházejí s praktickými podněty a připomínkami, které lze využít při tvorbě a realizaci integrační politiky cizinců (Rákoczyová, Trbola, 2008, 25-53).

Pro zvýšení efektivity integrace je jednoznačně nezbytné přenesení integračních opatření na regionální a lokální úroveň a dostatečně zainteresovat aktéry, kteří působí v bezprostředním okolí cizinců a přicházejí s nimi do přímého kontaktu. Zároveň bylo nezbytné, aby integrační aktivity a mechanismy podpory integrace cizinců byly pro cizince dostupné jako celek, měly synergický charakter a efekt, a aby fungovaly regionálně a na srovnatelné kvalitativní i kvantitativní úrovni (Integrace cizinců v České republice, 2009). Z tohoto důvodu byla ve všech krajích ČR zřízena pozice krajského koordinátora integrace a ve většině krajů již také vznikly poradní platformy, kde se hodnotí situace cizinců v regionu, identifikují se problémové oblasti a snaží se o jejich řešení prostřednictvím praktických či systémových změn. MVČR v roce 2009 také podpořilo vznik nového nástroje, sloužícího k realizaci regionální integrační politiky – tzv. regionální Centra na podporu integrace cizinců (dále jen Centra). MVČR se dále podílí na realizaci tzv. emergentních projektů, které by měly poskytnout samosprávám měst prvotní podnět k vytvoření vlastní integrační strategie. Součástí samotného projektu je tedy v první řadě vstupní monitoring postavení cizinců a analýza místních problémů. Na základě analýzy se pak vytvoří a realizuje komplexní soubor integračních aktivit, který má tyto problémy redukovat či zcela odstranit (MVČR, 2010). Kromě místní samosprávy se na projektech podílely také nestátní neziskové organizace, školy, mateřská či rodičovská centra a sportovní kluby. Vzhledem k častým změnám v legislativě ČR je nutné neustále zvyšovat informovanost cizinců o jejich právech a povinnostech spojených s pobytem zde. MVČR zajistilo distribuci informační publikace pro cizince a následně byla ve spolupráci s MPSV vytvořena příručka *„Informace pro cizince s povolením k dlouhodobému pobytu*. O změnách týkajících se migrační a integrační politiky České republiky se cizinci mohou dozvědět na portálu MVČR, kde jsou důležité informace pravidelně aktualizovány (Dvořáková, 2012).

Postoje a motivy tvůrců lokálních politik se promítají do přístupu samospráv k integraci cizinců a výrazně ovlivňují charakteristiky lokálních integračních politik. Z tohoto hlediska pak Alexander vymezuje čtyři typy lokálních integračních politik (Alexander, 2007 s. 55-63). První integrační přístup tzv. nepolitický vychází z toho, že přistěhovalci jsou považováni za dočasné pracovníky tzv. questworkers a proto je potřeba jejich integrace městskou samosprávou ignorována. Příchod migrantů je chápán jako prozatímní, a není proto vyvíjena žádná snaha o jejich integraci. Naopak udržování jejich kulturní odlišnosti funguje jako záruka jejich návratu do země původu ve chvíli, kdy pro ně nebude uplatnění na trhu práce (Barša, Baršová, 2005, s. 182). Tento přístup někdy nazýván jako politika dočasných pracovníků bývá typický v prvních fázích přistěhovalectví v oblastech s nízkým počtem přistěhovalců. Protože samosprávy svoji roli v oblasti integrace považují za okrajovou, odpovědnost v oblasti integrace se tak přesouvá na další aktéry v lokalitě, typicky na občanský sektor a vládní instituce (Rákoczyová, Trbola, 2008).

Integraci přistěhovalců mohou jednotliví aktéři ovlivňovat nejen prostřednictvím specificky cílených programů, ale také obecným přístupem a zahrnutím cizinců do programů. Stejně tak jak se může lišit význam jednotlivých aktérů v různých lokalitách, tak i jejich aktivity často směřují do různých sfér. Komunikace mezi jednotlivými aktéry je často potlačena fragmentací této oblasti politiky, vysokým pracovním zatížením pracovníků, omezenými zdroji a způsobem financování (Rákoczyová, Trbola, 2008). V této souvislosti je třeba připomenout, že přístup aktérů integračních politik v jihočeském kraji, odkud pochází respondent, se může lišit od krajů jiných a tudíž i výsledky mého výzkumu mohou být do jisté míry ovlivněny právě geografickou oblastí a jejím charakterem. Vzájemná koordinace a kooperace pro dosažení co nejvyšší účinnosti a efektivity poskytovaných služeb je zásadní. Úspěšná integrační politika vyžaduje určitou koordinaci ze strany nejrůznějších aktérů, je nezbytná koordinace a to jak horizontální, tedy na různých úrovních veřejné správy, tak i vertikální mezi jednotlivými

úrovněmi veřejné správy (Rákoczyová, Trbola, 2008). Pro koordinaci a vzájemnou spolupráci relevantních aktérů je zpravidla potřebné vytvořit institucionalizovanou platformu, partnerství, která mimo jiné umožní výměnu informací a rozvoj vzájemného učení. Proto byly v rámci Ministerstva vnitra a Správy uprchlických zařízení zřízena Centra na podporu integrace cizinců.

5 Centra na podporu integrace cizinců

Jak již bylo řečeno, proces začleňování je ovlivňován pravidly, které jsou určovány na úrovni národní, uskutečňuje se především v místech usídlení či pracovních aktivit cizinců, tedy na úrovni regionální a lokální. Důležitou roli zde hrají obce a kraje, které poskytují zpětnou vazbu ústředním orgánům státní správy o fungování integrační politiky, o situaci a postavení cizinců na daném území a o problémech, která v procesu začleňování cizinců vyžadují řešení. Z hlediska efektivního fungování integrace je zapojení lokální úrovně do tvorby a realizace politiky integrace cizinců nezbytné, proto byla v rámci Ministerstva vnitra zřízena Centra na podporu integrace cizinců (CPIC) (Spolu a lépe, 2013).

Tato Centra jsou provozována na bázi projektů financovaných z prostředků Evropského fondu pro integraci příslušníků třetích zemí (EIF). Role těchto středisek spočívá v realizaci integračních opatření na regionální úrovni. Tato centra představují nejen nástroj státní politiky integrace cizinců ale především určitou platformu pro spolupráci v oblasti integrace a pro výměnu informací a sdílení zkušeností, předkládání podnětů pro změny v opatřeních, která by efektivně reagovala na aktuální potřeby v oblasti integrace cizinců. Jinými slovy tato platforma umožňuje prostor pro vzájemnou komunikaci, sdílení zkušeností a navrhování změn v oblasti integrace. Sdružují veškeré subjekty, které mohou přispět k úspěšné realizaci politiky integrace. Členové jsou především zástupci komunit cizinců, pracovníci veřejné

správy a dalších regionálních úřadů, zástupci NNO a zaměstnavatelů, učitelé atd. (Spolu a lépe, 2013).

Hlavní cílem je zajistit efektivitu a dostupnost integračních opatření po celé ČR, garantovat praktickou realizaci cílů koncepce integrace cizinců v ČR a podpořit rozvoj občanské společnosti prostřednictvím úzké spolupráce s dalšími subjekty na regionální a lokální úrovni. Centra mají za úkol mimo jiné také monitoring celkové situace cizinců, který je diskutován na čtvrtletních setkání vedoucích Center a pracovníků MV odpovědných za tvorbu migrační a integrační politiky. Centra pracují s maximálním zapojením místních samospráv, institucí přicházející do kontaktu s cizinci a v přímé spolupráci s NNO. Přestože všechna centra směřují ke společnému cíli, tedy k naplňování národní politiky integrace cizinců, jejich služby a aktivity mohou být specifické vzhledem k regionálním odlišnostem a charakteristice populace. Cílovou skupinou jsou cizinci ze třetích zemí a stejně tak majorita. Služby center jsou zaměřeny především na jazykovou, sociální a ekonomickou soběstačnost cizinců, na jejich schopnost orientace v prostředí a na vzájemné vztahy mezi cizinci a majoritní společností. Nejčastěji využívané služby jsou právní a sociální poradenství, kde se řeší většinou pobytové záležitosti klientů. Důraz je kladen na práci v terénu. Všechna centra usilují o aktivizaci komunit cizinců a podporují komunikaci a vzájemné poznání mezi cizinci a majoritou a to zejména pořádáním kulturních a komunitních akcí jako jsou sportovní turnaje koncerty, festivaly apod. (Spolu a lépe, 2013).

K jejich hlavním úkolům patří především zajišťování poskytování informací, poradenství, kurzy češtiny a sociokulturní orientace cizinců ve společnosti. Dále pak přístup k internetu, kurzy práce na PC, cizojazyčná knihovna, informační centra pro cizince, nebo tzv. doplňkové služby jako jsou vzdělávací akce i pro veřejnost, různé přednášky, besedy a v neposlední řadě také podpora kompetencí místních úřadů, samospráv, a jiných institucí či osob či zajišťování tlumočení pro klienty Center i pro třetí strany jednající s klienty (Spolu a lépe, 2013)

6 Imigranti z Vietnamu

Vzhledem k cíli mé práce, která se zabývá procesem začleňování vietnamské komunity do českého prostředí, následující kapitola se orientuje na období prvních příchodů vietnamských přistěhovalců a na vývoj této komunity u nás.

Ačkoli je život v České republice pro Vietnamce nelehkou záležitostí, mnoho z nich volí naši zemi z důvodů zlepšení své ekonomické situace (Brouček, 2003, 7-18). Vietnamská komunita v Česku patří mezi relativně nejpočetnější vietnamskou diasporu a řadí se ke třem největším cizineckým komunitám na našem území. Jejich příchod se datuje od 50. let 20. století, kdy byly navázány diplomatické styky mezi tehdejší Vietnamskou demokratickou republikou a Československou socialistickou republikou. Vietnamci sem přicházeli řádově v desetitisících na základě smluv z let 1973, 1974, 1979 a 1980, které hovořily o učních, studentech a stážistech z Vietnamu. Část z nich tu byla kvůli profesnímu vzdělání, které posléze aplikovala v domovské zemi a část z nich, jako pracovní síla, která splácela válečné dluhy. Platnost těchto smluv byla ukončena roku 1990. Díky uzavřeným bilaterálním dohodám mezi těmito zeměmi významně rostl počet studentů, učňů a dělníků, kteří se vzdělávali na českých školách. (Kocourek, Pechová, 2006). Zatímco v období socialismu převažovali mladí, svobodní muži pracující v průmyslových podnicích, po roce 1990, když byly smlouvy vypovězeny, došlo z hlediska ekonomické aktivity k přesunu do sféry živnostenského podnikání se zaměřením na maloobchod (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 161-163). Navíc vietnamské kulturní vzorce ukazují drobné nezávislé podnikání, jako ideální ekonomickou činnost a dokonce i jedno tradiční vietnamské přísloví říká, že zisk je ovocem vlastní práce. Vietnamci často preferují svobodu, kterou jim nabízí samostatně výdělečná činnost před zaměstnáním na obecném trhu práce. Ať už za jejich podnikavostí stojí kulturní dispozice, nebo strukturální pozice přistěhovalců. Skrze prodej textilu a drobného zboží spolu s dalšími službami se ustavilo jádro

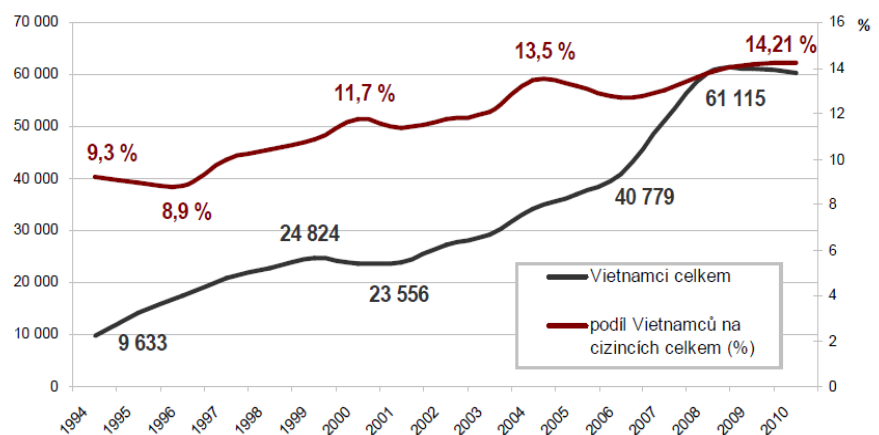
ekonomických aktivit. Tímto způsobem vznikl relativně samostatný segment podnikatelského a pracovního trhu tzv. vietnamská ekonomika. (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 161). V tuto dobu bylo u nás zhruba 13 tisíc vietnamských občanů a proměna pobytu po přesídlení v realitu obchodnického podnikání nebyla jednoduchá. Po obstarání nezbytností jako je pas, vízum, letenka, povolení k pobytu, místo k prodeji atd. se pak každodenní nepřetržitá činnost točí kolem nákupu a prodeje zboží. Smysl podnikatelských aktivit vidí Vietnamci v tom, že je třeba na dobré úrovni finančně zabezpečit své děti a postarat se o rodiče ve Vietnamu. Dokáží se vyrovnat s nesmírně obtížnými životními podmínkami a umějí snášet provizorium s tím, že jsou plni naděje, že bude jednou lépe. Díky vysokému stupni sebedůvěry jsou připraveni podstoupit boj s jakýmkoli podmínkami aby obstáli (Brouček, 2003, s. 3-18).

Postupně sem přichází i ženy, popřípadě celé rodiny a postupně tak vzniká 1,5. a 2. generace Vietnamců, tedy dětí, které do Česka přišly s rodiči, či se tu již narodily (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 161- 165). V současné době se početně nejvýznamnější skupiny cizinců z třetích zemí pobývajících v České republice dlouhodobě nemění. Cílovou skupinu politiky integrace cizinců dlouhodobě z téměř tří čtvrtin tvoří občané 3 zemí, a to Ukrajiny (115 153 osob s povoleným pobytem k 30. září 2012), Vietnamu (57 762) a Ruské federace (33 354). S výraznějším odstupem pak následují státní příslušnosti: USA (6 893), Moldavsko (6 764), Čína (5 614) a Mongolsko (5 338). (Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců- Společné soužití v roce 2013).

Na následujícím grafu můžeme zaznamenat, že od rozpadu Československa do roku 2010 stoupl na území České republiky počet legálně pobývajících Vietnamců z 9 tisíc na současných 60 tisíc a to meziročně v průměru o 3 tisíce osob (12 %). V letech 1994 a 1995

zažila komunita nejvyšší meziroční nárůst, kdy se rozrostla o 4 580 osob (47,5 %). V období hospodářského růstu tedy v roce 2006 až 2007 se pak komunita rozšířila v hodnotách absolutních, přičemž počet Vietnamců se v tomto období zvýšil o 10 322 osob. Tendence počtu Vietnamců na území České republiky, jak ukazuje Graf 1, je vzestupná. Tento trend je rostoucí nejen kvůli migraci, ale také přirozeným přírůstkem (Kušniráková, 2013)

Graf 1: Vývoj počtu Vietnamců v Česku v období 1995 – 2010

Zdroj: ČSÚ

Teoretická část mého výzkumu popisuje současnou situaci vietnamské komunity u nás a poskytuje vhled do problematiky jejího začleňování. Na informace v ní obsažené navazuje část následující. V té se práce zaměří na to, jak Vietnamská komunita v českém prostředí funguje. Jsou zde popsány některé vybrané způsoby života Vietnamců, o kterých se respondent v rozhovorech nejčastěji zmiňoval a které jsou v závěru konfrontovány s odbornou literaturou. Výsledky pak přinášejí informace o tom, k jaké úrovni začlenění vietnamské komunity zmiňované aktivity vedou, tedy zda mají tendenci k asimilaci, integraci, separaci či marginalizaci.

VÝZKUMNÁ ČÁST

1 Empirická část

Inspiraci pro mé téma jsem čerpala již v průběhu studia z přednášek sociálních pracovníků z Centra na podporu integrace cizinců v Olomouci. V jejich rámci bylo studentům navrženo několik témat pro vypracování kvalifikačních prací, které mne zaujaly. Po návštěvě Centra na podporu integrace cizinců v Českých Budějovicích a po konzultaci s místní sociální pracovníci jsem se rozhodla zaměřit vlastní práci na problematiku vietnamské komunity u nás a to z pohledu jejich způsobu fungování v české společnosti. Toto téma mne zajímá nejen z hlediska budoucího rozvoje dané problematiky, ale také z důvodu vlastního profesního růstu, téma se totiž částečně dotýká problematiky integrace této komunity, což je úzce spojeno s mým působením v Centru na podporu integrace cizinců.

1.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Výzkumný problém této práce se týká fungování vietnamské komunity a některých způsobů chování, které využívá ke své adaptaci v českém prostředí. Cílem mé práce je na základě rozhovoru s příslušníkem vietnamské komunity přispět k lepšímu pochopení souvislostí s vietnamskou komunitou spojených a zjistit možné strategie, které tato komunita využívá ke svému fungování v české společnosti. Ačkoli je tento výzkum omezen množstvím informátorů a nese jisté limity, kterých jsem si vědoma, šance navázat dostatečnou důvěru s více Vietnamci byly minimální. Výsledky sice nemohou být jednoznačně zobecnitelné v širším slova smyslu, nicméně je třeba podotknout, že případ mého respondenta poskytuje zcela podrobný popis jeho vlastních zkušeností obohacený o reflexi dalších možných strategií. Výpovědi mého respondenta obsahují poměrně důvěrné informace o tom, co může obnášet život Vietnamců v České republice a

které poukazují na to, s čím se v procesu začleňování mohou setkat. Na základě toho jsem zformulovala výzkumnou otázku následovně: *Jaké jsou možné strategie, které vietnamská komunita využívá k fungování v českém prostředí?*

V průběhu výzkumu jsme dále narazili na otázku týkající se Centra na podporu integrace cizinců, která jsou vietnamskou komunitou navštěvována minimálně. Tento fakt se stal podnětem k dalšímu bádání o tom, jak by Centra na podporu integrace cizinců mohla zefektivnit svou činnost.

1.2 Metodologie výzkumu

Protože je Vietnamská komunita velice specifická skupina obyvatel a to především svou uzavřeností, pro účel mé práce bylo nezbytné nejdříve rozmyslet, kolik vietnamských příslušníků bude ochotno o svém životě otevřeně hovořit a kolik z nich řekne pravdu. Tato okolnost sehrála velice zásadní roli ve výběru výzkumné metody a později i ve výběru zkoumaného vzorku.

Protože možnost získat větší počet informátorů, kteří by byli ochotni otevřeně mluvit o svém životě, byla minimální, rozhodla jsem pro výzkum kvalitativní s využitím hloubkových rozhovorů s jedním konkrétním jedincem. Tento typ výzkumu sice nenabízí informace o velkém počtu respondentů, ale poskytuje podrobný popis a vhled při zkoumání jedince a jeho skupiny. Kvalitativní výzkum se sice vyznačuje nízkou reliabilitou, ale na základě hloubkových opakovaných rozhovorů s jedním informátorem mají daleko vyšší validitu a pro účel mé práce mohou být přínosnější, než rozhovory povrchní s více lidmi.

Rozhodla jsem se tedy pro výzkum kvalitativní, který je založen na induktivní formě vědeckých metod a studiu jednoho konkrétního případu s využitím hloubkového rozhovoru a kvalitativního pozorování. Tedy porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho

jedinečnosti a komplexitě za předpokladu, že na základě jednoho prozkoumaného případu pak porozumíme případům podobným. Výzkum se zaměřuje na podrobný popis a rozbor složitosti jednoho případu, který se snaží zachytit v celé jeho složitosti, tudíž tento výzkum nese znaky případové studie začleňování jedné konkrétní rodiny obohacen o další pohledy a reflexi možných strategií (Hendl, 2005, s. 407).

1.3 Rozhovor pomocí návodu

Ve svém výzkumu jsem použila metodu rozhovoru pomocí návodu. Tento druh shromažďování dat je založen na předem stanovených tématech, které je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru a dává možnost co nejvýhodněji využít čas, zároveň zde zůstává volnost pro přizpůsobování otázek podle situace. (Hendl, 2008, s. 174). Tento typ rozhovoru s návodem byl vybrán, protože umožňuje reagovat na neočekávané nebo zajímavé skutečnosti, které se mohou během rozhovoru objevit. Schéma návrhu návodu je rozděleno do několika kroků, kterých jsem se držela (Hendl, 2008, s. 175)

Nejdříve jsem navrhla obecné téma a k němu nalezla všechna témata vedlejší a okruhy otázek, které mne z hlediska cíle výzkumu, zajímaly. Okruhy mých otázek (viz. Příloha) byly sestavené na základě jednotlivých dimenzí integrace, které jsou popsány v teoretické části. Jedná se o dimenzi strukturální, kulturní, interakční a identifikační. V každém tomto okruhu bylo vytyčeno několik dalších podotázek, které jsem od respondenta chtěla získat. Pro lepší přehlednost jsem tedy měla základní okruhy otázek předem připravené, nicméně rozhovor se mnohdy vyvíjel zcela spontánně.

Dalším krokem bylo uspořádání oblastí v logickém pořadí

s tím, že důležitá a citlivá témata se doporučuje umístit ke konci rozhovoru. V první fázi rozhovoru jsem se orientovala na osobní samotného respondenta, kde se mohl sám o sobě rozprávět. Záleželo jen na něm, co o sobě řekne a co ne. Druhá fáze pak byla orientována na vietnamskou komunitu v obecnější rovině. Otázky jsem volila s ohledem na jednotlivé dimenze, tak jak jsou popsány v Příloze 1. Tento rozhovor mimo jiné nese poměrně kritický pohled na problematiku Center na podporu integrace cizinců, které se věnují v diskusi.

Další rozhovor byl poněkud konkrétnější. Navazoval na rozhovor první a měl charakter rozhovoru polo-strukturovaného. Sloužil spíše k vysvětlení nejasností a doplnění některých otázek, které se v průběhu výzkumu objevily. V rámci tohoto rozhovoru jsme se vrátili i k otázkám, o kterých v rozhovoru prvním nechtěl respondent mluvit a které byly zodpovězeny.

Důležitá je také forma otázek ke každému tématu. Bylo třeba promyslet si vhodné prohlubující a sondážní otázky, které byly koncipovány jako otevřené. Dotazovaný byl neustále povzbuzován k širším odpovědím. Během rozhovorů se naskytla i další zajímavá témata, na které se zaměřoval i rozhovor třetí.

1.4 Výběr vzorku

Výběr vzorku respondentů, byl vzhledem k uzavřenosti komunity značně omezen. Jak už bylo řečeno, navázat důvěrný vztah s cizincem vietnamského původu, který by byl ochoten mi poskytnout patřičné informace, bylo velice obtížné. Protože je má práce orientována na jeden konkrétní případ, výzkumný soubor se skládá z jednoho informátora, který byl záměrně vybrán na základě příslušnosti k vietnamské komunitě. Při výběru vzorku hrálo roli naše vzájemné dlouholeté přátelství, díky kterému jsme společně docílili důvěrného vztahu pro získání pravdivých informací. Jedná se tedy o

účelové vzorkování, které představuje volbu informačně bohatého případu pro hlubší studium. (Hendl 2008, s152). Protože je Vietnamská komunita poměrně diferencovaná skupina, která se vnitřně dělí dle sociálního statusu, je třeba podotknout, že ve výzkumu i toto hrálo určitou roli. V této souvislosti bych ráda podotkla, že i sám respondent patří na žebříčku vietnamského společenského statusu nejvýš, že i jeho názory mohou být tímto ovlivněny a mohou se lišit od názorů jiných, což může představovat jisté limity výzkumu. Nicméně se domnívám, že zástupci nejvyššího sociálního statusu určují do jisté míry fungování vietnamské komunity a mají přehled o tom, co se v ní děje.

1.5 Průběh výzkumu

Nejdříve bylo nutné telefonicky kontaktovat mého respondenta a požádat ho, zda bude ochoten na mé diplomové práci spolupracovat. Poté byla domluvena schůzka. Vzhledem k tomu, že získat odpovědi na všechny otázky hned z prvního rozhovoru bylo nemožné, osobní setkání probíhalo dvakrát.

První rozhovor byl nejdříve zaměřen na osobní příběh mého respondenta a na to, jak probíhala adaptace v novém prostředí v jeho případě. Rozhovor druhý byl spíše orientován na adaptaci Vietnamců v širším měřítku. První setkání probíhalo zhruba hodinu a půl a bylo několikrát přerušeno respondentovým telefonátem, což narušovalo kontinuitu rozhovoru a byl i důvodem ukončení prvního setkání. Po přepsání prvního rozhovoru, jsem přišla na několik dalších otázek, které byly pro výzkum důležité a na které bylo třeba se ještě doptat. Zhruba po dvou týdnech proběhlo setkání druhé. Ačkoli navázání na rozhovor předchozí bylo trochu náročnější, atmosféra byla daleko uvolněnější.

Při zpracovávání obou rozhovorů, jsem opět přišla ještě na několik dalších otázek, na které mi respondent odpovídal dodatečně po telefonu. Z rozhovorů je zřejmé, že jistá témata jsou citlivá a o těch respondent nechce příliš mluvit. To je pro cíl mého výzkumu limitující,

nicméně i tak byl respondent velice ochotný poskytnout mi mnohdy i poměrně důvěrné informace a to nejen o sobě ale i o své rodině a celé komunitě.

1.6 Metoda zpracování dat

Rozhovory trvaly průměrně dvě hodiny a se souhlasem byly nahrávány na audiozáznam, který byl po přepsání na žádost respondenta vymazán. V průběhu jsem si dělala poznámky, například, u kterých otázek váhal nebo které odpovědi měly ironický podtext. Tyto poznámky sloužily k lepšímu pochopení odpovědí, nicméně při vyhodnocování nebyly tak zásadní, aby ovlivnily výsledky výzkumu. Využila jsem zde také označení mimoslovních nápadných projevů, které text zpřesňovaly. Přes značnou časovou náročnost jsem pro převod dat zvolila doslovnou transkripci. Zde jsem měla možnost podtrhávat v textu, doplňovat komentáře na kraj stránky a text různě porovnávat. Při pročitání a kódování jsem zjistila, zda jsou některé informace důležité či nikoliv a také, kolika informacím se v danou chvíli nevěnovala patřičnou pozornost a ke kterým bych se v dalším rozhovoru chtěla vrátit. Dále bylo třeba text ještě upravit po stránce slovosledu a spisovného jazyka.

Následovala segmentace, kdy probíhá pročitání textu a hledání segmentu, který nese ve vztahu k výzkumnému cíli nějaký význam. Jádrem analytické práce s daty je vždy kódování. Jedná se o operace, pomocí kterých údaje rozebíráme, konceptualizujeme a následně opět skládáme novým způsobem. Proces kódování začíná označováním jednotlivých datových segmentů symbolem, kódem, který se určitým způsobem vztahuje k výzkumnému cíli.

Při vytváření kódů jsem se řídila výzkumnou otázkou a samotným cílem mé práce. Jako vodítko jsem při kódování zvolila dimenze sociální integrace, které popisují v teoretické části. V této souvislosti jsem si vědoma jistého deduktivního přístupu

v kvalitativním výzkumu, nicméně strukturovat výsledky podle jednotlivých dimenzí sociální integrace jsem zvolila nejen pro lepší orientaci v textu, ale také proto, že proces začleňování může probíhat na úrovních, které do jisté míry s těmito dimenzemi korespondují. Data jsem tedy rozdělila do analytických jednotek a řadila k nim kódy.

V případě strukturální dimenze respondent mluvil o způsobech, kterými se Vietnamci uplatňují na trhu práce a o ekonomickém statusu. V tomto případě byly identifikovány kódy jako je zprostředkování práce, obchod, zadlužení. V případě dimenze kulturní byla v rozhovorech řešena otázka jazyka a českého školního prostředí, což představovalo další vybrané kódy. V této souvislosti jsme narazili na otázku Center na podporu integrace cizinců, které poskytují kurzy českého jazyka, nicméně které Vietnamci navštěvují jen minimálně. Do dimenze interakční byly přiřazeny odpovědi obsahující zejména kódy týkající se smíšených manželství a způsoby navazování formálních i neformálních vztahů. V konečné fázi pod dimenzi identifikační byly zahrnuty kódy týkající se toho, jak se respondent v České republice cítí například spokojenost.

Na základě zpracování a rozkódování rozhovorů s mým informátorem a jeho rozmanitých zkušeností, o kterých jsme mluvili, byly zjištěny některé způsoby, pomocí kterých vietnamská komunita v českém prostředí může fungovat.

2 Výsledky

Způsobů, které vietnamská komunita využívá ke svému fungování v českém prostředí, může být dle výzkumu celá řada. I když jsou ovlivňovány mnoha faktory a není jednoduché je jednoznačně definovat, některé z nich bylo možné v rámci výzkumu odhalit.

Uplatnění na trhu práce a ekonomická soběstačnost bývá jakýmsi odrazovým můstkem, na jehož základě získává člověk určitý společenský status. Informátor rozdělil vietnamskou komunitu podle

toho, co vlastní a kde pracuje následovně. *„Nejvyšš budou takový ti majitelé tržnic a kasin, dál to jsou takový ti, co mají v Praze nějaký velkoobchod. Ti mají velkoobchod a dováží těm drobným podnikatelům. Pak jsou drobní podnikatelé a pak jsou ti, co pracují v továrnách. Otec pracoval v Kaplici na tržnici a později v roce 1998 tu tržnici koupil táta celou.“* Podle informací, které mi respondent poskytl, je zřejmé, že k získání pozice nejvyšší, kterou sám respondent zastupuje, předchází mnohdy dlouhá a náročná cesta.

Informace o tom, jaké možné způsoby využívají Vietnamci ke svému zapojení do české společnosti, byly pro přehlednost řazeny dle jednotlivých dimenzí – strukturální, identifikační, interakční a kulturní. V rámci každé z těchto dimenzí byly identifikovány určité kategorie neboli aktivity, které popisují následující kapitoly.

2.1 Získání zkušeností z pracovních pobytů

V souvislosti s tím, jak se vietnamská komunita může uplatňovat na trhu práce a co jim pomáhá k tomu, stát se ekonomicky aktivními, byly identifikovány nejrůznější způsoby výdělečné činnosti, jako je podnikání s důrazem na pružnou nabídku nejrůznějších služeb agenturní zaměstnání, zprostředkovatelství nebo participace na obecném trhu práce.

Respondent nejdříve mluvil o tom, jak probíhal první kontakt s českým prostředím *„táta sem jel vlastně protože, když dělal v továrně, tak tady probíhali výměnné pobyty, co se týče komunistické spolupráce mezi Vietnamem a Českou republikou. Tady vlastně byly před revolucí a to se zrušilo, myslím v roce 1991 nebo 1990. Takže on sem vlastně jel jakoby víceméně na stáž a zůstal tady rovnou. Později začalo podnikání, že si pronajal stánek. Byl tu dost dlouho na to, aby pak zařídil, že jsme mohli přijet i s máti. No a ta vlastně podnikala v Jindřichově Hradci, kde pracovala v takové tržnici, a otec pracoval v Kaplici na tržnici a později v roce 1998 tu tržnici koupil táta celou.“*

Jak z výzkumu vyplývá sociální kapitál získaný v průběhu pobytů před rokem 89, mohl přispět k tomu, že se někteří jedinci později stali vůdčími osobnostmi společenského i podnikatelského světa vietnamské komunity u nás. Jinými slovy samotné pracovní pobyty měly vliv na lepší orientaci v českém prostředí a získání nejrůznějších kontaktů, které sehrály, jak sám respondent uvádí, v některých případech roli při vyřizování dalších záležitostí. *Táta ten přijel, když mi bylo tři nebo čtyři měsíce. Ten odletěl sem do Čech a pracoval tu v továrně v Jindřichově Hradci no a vlastně vyřídil papíry mě a matce, abychom se sem mohli dostat v tom roce 1992. Po převratu tu byl táta víceméně na černo. Neměli žádné doklady, ale tady byl takový zmatek, že cizinci byli to poslední, co by se řešilo. A on řekl, že zuby nehty nechce do Vietnamu. Tam, že je bída a že je v Evropě dobře. Takže on si řekl, že tady zůstane a obstará tolik peněz, aby nás sem s máti mohl přivést. No ve dvou a půl letech člověk sám neví, co chce. Je rád, že je rád. Takže když rodiče něco řekli, tak to byla svatá pravda a když řekli, že je v Evropě dobře, tak asi je tam dobře. Já si z té doby toho moc nepamatuju.*“

V tu dobu u nás panoval dle respondenta zmatek a nejistota, nicméně situace byla pro nově příchozí daleko jednodušší než dnes. Proto se někteří z vietnamských stážístů rozhodli po revoluci zůstat a zúročit své zkušenosti. *„No, bylo to tak, že tu byl tenkrát mazec. Nikdo nevěděl, co bude a jak to bude. Otec i my jsme museli vlastně do uprchlického tábora a až pak jsme si žádali o povolení k pobytu. Všechno bylo takový nejistý, tak jsme prostě podali žádost a modlili se, že to vyjde. Bylo to tenkrát strašně jednoduchý. Nebylo tu tolik Vietnamců a byli bráni jako levná pracovní síla. Všechno vyřizoval otec.*“ Evropa v té době představovala, jak je z výzkumu zřejmé, lepší životní standard. Situace ve Vietnamu nebyla příznivá, což byl pravděpodobně dostatečný důvod, proč emigrovali i někteří další Vietnamci.

Ačkoli pracovní stáže již nejsou aktuálním tématem, podle výzkumu mohly mít v některých případech vliv na další adaptaci

v českém prostředí. Kromě toho, že v průběhu této doby získali Vietnamci zkušenosti a kontakty, byla to možnost, jak se naučit postupně i jazyk pro život v České republice nezbytný. Někteří se zde natolik zorientovali, že později vyřizovali náležitosti pro příchod dalších rodin. Získané zkušenosti a sociální kapitál pomohl některým Vietnamcům k určitému sociálnímu statusu, který mohl některým usnadnit budoucí život v České republice.

2.2 Podnikání

V případě že se tedy někteří Vietnamci rozhodli na naše území zůstat a využít nabytý kapitál z dob svých pracovních stáží, bylo třeba nějak začít. Jedna z možností, jak se stát ekonomicky aktivním, byla podnikat na základě živnostenského oprávnění. Z rozhovoru vyplynulo, že někteří se zaměřili na obchod s takovým zbožím, kterého bylo na trhu nedostatek. Některým se tak začalo dařit a dnes obchodují prakticky s čímkoliv. *„Otec pracoval v továrně do toho roku 1991. Pak se mohlo začít podnikat a skončil v továrně kolem třetí a musel pak jet na Slovensko až do Košic. V té době se obchodovalo se zlatými řetízky anebo kazeťáky. Takže v Košicích nabral zboží a zase jel zpátky. Tady to prodával zpětně Čechům. Takhle to fungovalo ze začátku v tom roce 1990 nebo 1991. To bylo takové přilepšení k tomu, co dělal v té továrně. Pak až později začalo podnikání, že si pronajal stánek. Pak byl rok 1993, 1994 když už jsme tu byli, kdy máti podnikala v Jindřichově Hradci, kde pracovala v takové tržnici, a otec pracoval v Kaplici na tržnici a později v roce 1998 tu tržnici koupil táta celou.“*

Z výzkumu je zřejmé, že velká část našetřených peněz může v některých případech sloužit jako kapitál k rozjetí vlastního podnikání. Pronájem vlastního stánku zajistí dostatečné příjmy na to, aby ho později koupili celý. Ti, kterým se daří, rozšiřují postupně své statky a nakupují další nemovitosti.

Někteří vietnamští podnikatelé dokáží pružně reagovat na

mění se situaci ve společnosti a dle toho přizpůsobit i poskytované služby. Pružná nabídka vietnamských služeb, která dostatečně reaguje na poptávku, je jedna z možností, jak se stát v české společnosti úspěšným podnikatelem.

V průběhu výzkumu bylo zjištěno, že 90. léta představovala poměrně veliký rozmach ve vysílání pracovníků do zahraničí a v souvislosti s tím se vyvinuly i další aktivity vyplývající ze samotného přesídlení a tudíž se část z vietnamských podnikatelů začíná orientovat na vlastní členy.

2.3 Od zprostředkovatelství k vlastním členům

Jedna z možností, která dle výzkumu pomáhá některým Vietnamcům adaptovat se v českém prostředí, je využití vietnamských zprostředkovatelů, mezi které patří sám respondent. *Začal jsem tady vlastně chodit do školky, následovala pak i základka do sedmé třídy a pak jsem byl na gymplu. Po gymplu jsem šel vlastně na vysokou a v průběhu toho už jsem pomáhal Vietnamcům, co se týče nějakých dokladů a prodlužování pobytů.* Jeho názory mohou být vnímány jednostranně, nicméně pro účel mé práce právě jeho osobní zkušenosti vypovídají o tom, jak to může ve vietnamské komunitě fungovat.

Zprostředkovatelství dle výzkumu zahrnuje poskytování kompletního právního, podnikatelského a občansko-právního servisu, vyřizování dokladů k pobytu, tlumočení u lékaře, ve škole, sepisování nájemních a mnoho dalších činností. *„Může to být úplně cokoliv. Já jim najdu správného právníka, řekneš jim postupy, jak by to mělo fungovat a budeš dělat perličku tomu právníkovi, že mu budeš překládat. Tohle je vlastně ta zprostředkovatelská činnost. Nebo jako jeden z druhů zprostředkovatelské činnosti.“*

Poměrně často jsou dle respondenta tyto služby vyhledávány za účelem sloučení rodiny, kdy je třeba zařídit veškeré náležitosti a přeložit dokumenty nezbytné pro příjezd člena rodiny z Vietnamu.

„Když jsem byl na vysoké, tak byl takový ten boom, kdy sem začali najíždět ve velkém Vietnamci. Takže jsem začal spolupracovat i s Vietnamci, kteří měli doma třeba manželku, manžela, nebo nějakého příbuzného, kterého sem chtěli dovézt. Tak jsem jim nebo teda respektive otec jim vyřídil všechny náležitosti a za to on mě víceméně platil.“ Zprostředkovatelé nabízí řešení na otázky týkající se často pobytů, v takovém případě bývají Vietnamci ochotní zaplatit i nemalé částky. Stejně jako agenturní zaměstnávání, tak i zprostředkovatelský servis je dle mého respondenta Vietnamci chápán jako druh podnikání, které nikoho k ničemu nenutí s tím, že i přes možnou závislost mnoha klientů na těchto službách, to je prakticky jediná strategie, jak se orientovat v nové společnosti v případě, že jedinec neovládá český jazyk. Jak sám říká: *„Pokud Vietnamec nebo nějaký jiný rodinný příslušník neumí česky, jiná možnost pro něj neexistuje.“*

Dle výzkumu je zřejmé, že poskytované zprostředkovatelské služby jsou oproti službám nabízeným například v Centrech na podporu integrace cizinců dražší. Částka služby se odvíjí od závažnosti služby. Tu si určuje sám zprostředkovatel. Pro orientaci v případě mého respondenta jde o částky od sta tisíc. Zprostředkovatelů je však na druhou stranu v komunitě víc než dost, takže ti, kteří na určité služby nemají peníze, jdou se svou zakázkou k někomu levnějšímu v komunitě. *„Je to tak, že za kvalitu se platí. Máš nějakého člověka, který ti stejnou službu udělá třeba za sto a někdo to udělá třeba za padesát. A třeba jemu to bude trvat dva měsíce a mě jenom půlku. Jde o to, že já už nějaké známé a kontakty mám, takže to dokážu nějak ovlivnit tu dobu toho vyřízení dokladů, nebo že sem kvůli tomu nemusí ani jezdit. Já jim všechno vyřídím a pak jim pošlu vlastně pas zpátky. To je ta přidaná hodnota.“* V případě, že se služba nepovede, peníze si zprostředkovatel nevezme. *„Jednou se to nepovedlo, ale nechci se o tom bavit, už to zasahovalo do vyšší politiky, kde byly větší ryby.“*

Je patrné, že zprostředkovatelská činnost někdy vyžaduje obcházení zákona a to by mohlo hrát roli v tom, proč Vietnamci využívají služby v Centrech na podporu integrace cizinců jen

minimálně, i když jsou poskytovány zdarma. „Oni třeba přijdou, že mají ve Vietnamu manželku a chtěli by jí dovést sem. Protože tu službu samozřejmě poskytují a já vím přibližně, ne teda vím přesně, jak jí sem dostat. Je to tedy většinou dražší než obvykle, ale je to stoprocentní. Já pak přeložím všechny oddací listy, potvrzení a tak dále, přizpůsobím daňové přiznání k tomu, aby uživili oba dva manželé. No, pošleš jim to do Vietnamu a dobré je, že mám ve Vietnamu visa guy. Mám na jistém místě ve Vietnamu shodou okolností známého, takže to dokážu nějak postoupit trochu rychleji.“

Dle výpovědi mého respondenta je zprostředkovatelství ve vietnamské komunitě možností, přes kterou Vietnamci vyhledávají pomoc, nicméně už tento způsob nepředstavuje tak zásadní roli jako dřív. *Je pravda, že my si většinou pomáháme sami v komunitě. Je fakt, že jsou tady třeba i takové rodiny, které třeba mají děcko, které umí dobře česky a pomůže kamarádovi svého otce s vyřízením nějakých dokladů a tak třeba. Oni si vždycky někoho dokážou najít, kdo jim s tím pomůže. Nejčastěji jsou to stejně lidé z komunity. A s bydlením a hledáním práce je to stejné.“* „Zprostředkovatelská činnost fungovala mnohem víc, teď jak už tu mají všichni děti a tak, tak jim pomáhají různě jejich děti a už chodí za tebou jenom s těma špatně řešitelnými problémy.“

Zprostředkovatelské služby dle názoru respondenta jakožto zprostředkovatele bývají vyhledávány většinou v případě komplikovanějších problémů. Hledání pomoci mezi vlastními členy je pro vietnamskou komunitu přijatelnější a přirozenější volba.

2.4 Nelegální způsoby

Stejně jako jednotlivé dimenze integrace se překrývají, tak i některé způsoby adaptace se mohou navzájem doplňovat. Například adaptace na české prostředí pomocí zprostředkovatelství může souviset s některými strategiemi, které nejsou zcela transparentní a legální. Respondent se příliš netajil například s účelovým uzavíráním

manželství, což jsou způsoby strategie vietnamské komunity, které zacházejí za hranice zákona. „*Probíhalo to tak, že se v Tunisku vzali, ona odjela do Čech, vyřídila papíry a prostě on jel do Čech za účelem sloučení rodiny. Manželství ale nevydrželo a po dvou a půl letech se rozvedli. Takže vlastně on tady teď nesplňuje už účel toho pobytu. My jsme sehnali prostě slečnu, která byla ze sociálně slabší vrstvy, dali jsme jí dvě stě tisíc a oni se vzali. Dali jsme jí sto teď, a když spolu budou tři roky žít ve společné domácnosti, on si pak může zažádat o trvalý pobyt. Vlastně jakmile se vyřídí všechny doklady na trvalý pobyt, dáme jí zbylých sto. Takže to je třeba taková klička.*“

Další poměrně často medializovaná nelegální činnost vietnamské komunity, která byla pro účel mé práce zařazena do této kapitoly, souvisí s jejich podnikáním. Je to výroba a distribuce alkoholu, tabáku a jiných omamných látek. Ačkoli jsou tyto způsoby nelegální, je zajímavé, že dle názoru mého respondenta je prodej drog způsob, kterým vietnamská komunita uspokojuje svou nabídkou poptávku na trhu. To zároveň zase na druhou stranu může navazovat na kapitolu o schopnosti pružně reagovat na tržní poptávku. „*Vietnamec je jakoby podnikatel a od toho se odvíjí i ten prodej drog. Vietnamec to nebere jakoby něco špatného. On to bere jako prodejní artikl. Je to čistě na tom, že je poptávka, tak to bude Vietnamce nabízet. Takhle to řeší prostě Vietnamci.*“

2.5 Ochota pracovat na nižších pracovních pozicích

Zaměstnávání na sekundárním trhu představuje jednu z dalších možných strategií, jak Vietnamci v České republice získávají práci. Hledání zaměstnání není pro nově příchozí jednoduchou záležitostí, obzvláště ne v případě, že daný jedinec neovládá český jazyk. V této situaci se někdy nabízí vcelku rychlá a pohodlná možnost řešení a tou je práce prostřednictvím agentury. Agentury práce se mohou podílet dle výzkumu na obsazování a udržování sekundárních pracovních pozic, ne

vždy ale musí práce přes agenturu znamenat nízký výdělek v nekvalifikovaných profesích, nadstandardní délku pracovní doby, směnný provoz. Často tomu tak bývá, ale nelze jednoznačně říct, že by agenturní zaměstnávání vedlo k izolaci svých zaměstnanců vůči majoritě nebo ostatním členům komunity. *„Jde o to, že práci, kterou dělají Vietnamci, by Čech nikdy nedělal. Třeba tam ty směny ve vodňanském kuřeti, tam to bylo vypsané strašně dlouho a nikdo to nechtěl dělat. Tak to nakonec vzali Vietnamci a začalo se jim tam dařit. A to je ve všech fabrikách. Jsou to podřadná místa, ale že by to vedlo k jejich izolaci, to si nemyslím. Všichni mají možnost si vybrat. Ta agentura ho nenutí. Oni od té agentury mohou odejít, doklady mají pořád u sebe a může ten dotyčný říct, hele já si to teď budu dělat sám a on to neudělá, protože se nechce naučit česky. Je mu to pohodlný ta agentura. Nejsme žádná organizovaná mafie, to je máte jen zkreslené z těch filmů a internetu. Ten člověk může kdykoli svobodně odejít a říct hele už to prostě nebudu dělat a budu si to dělat sám.,,*

Z výpovědi respondenta vyplynulo, že agentury práce mohou pro ty, kteří neumí česky a nemají v cílové zemi dostatečné sociální sítě, představovat způsob, jak se nově příchozí z Vietnamu v českém prostředí postupně adaptovat. Tito lidé mohou být na druhou stranu daleko zranitelnější, vzhledem k neznalosti jazyka a tudíž snadnější manipulovatelnosti. Protože však sami migranti vycházejí agenturnímu zaměstnávání svým přístupem vstříc, je těžké tento typ organizované pracovní migrace zavrhnout.

Stejně jako zprostředkovatelství je to dle názoru mého respondenta s ohledem k na neznalost českého jazyka šance, jak pracovní místo získat a v novém prostředí začít fungovat. *„Zákon se vlastně se vykládá tak, že oni Vietnamci můžou přijet, a když budou splňovat tyto náležitosti, což je třeba živnostenský list, že tady budou mít konto a zdravotní pojištění a tak. Takže Vietnavec ve Vietnamu vyplní plnou moc, kde zplnomocňuje tady v Čechách někoho, aby všechny tyhle náležitosti zařídil za něj, a v papírové formě to pošle do Vietnamu. On to pak podá jakoby na ambasádu. Tam pak probíhá*

schvalovací proces, kde je za potřeby někoho, kdo přeloží tu plnou moc do Vietnamštiny nebo do Češtiny. Takže já jsem soudní tlumočník, můžu překládat tyhle věci, jde o to, že těch lidí bylo měsíčně třeba dvě stě. Za jeden překlad se platilo šest set korun jakoby. On to poslal v té částce, co poslal mému otci. V tom byly zahrnutý i ty překlady a tak.

Z rozhovoru dále vyplynulo, že je pravda, že se někteří Vietnamci v přesvědčení, že je v Evropě čeká lepší život, stávají obětí zmíněných agentur a často se zadluží, nicméně se nejedná o závislost na agenturách. Je zde vždy možnost volby. Navíc ne všechny agentury jsou stejné a ne ve všech dochází k nesolidnímu zacházení s pracovníky nebo ke zkreslování informací a slibování vysokých výdělků. „*Pochop to, je agentura a agentura, těch agentur je strašně moc. Nějaké agentury fungují tak, že sem přivezou Vietnamce, on pracuje pro tu agenturu do té doby, než jim splatí všechny dluhy a potom pracuje na sebe, s tím, že ta agentura se mu stará o ty jeho papíry. Jak je ale ten poplatek vysoký, to ti neřeknu.*“ V souvislosti s touto problematikou je třeba zdůraznit, že v odpovědích na téma agenturního zaměstnávání byl respondent velice opatrný a bavit se o tom příliš nechtěl. Jak přesně probíhalo vyřizování dokladů a o tom, kolik peněz agentuře odvádí ze svého platu, jsem se nedozvěděla.

2.6 Osvojování jazyka

Stejně jako způsoby týkající se ekonomického začlenění, které byly popsány výše, je v procesu adaptace na nové prostředí pro nově příchozí důležité i začlenění po stránce kulturní. V tomto případě se bude jednat o dimenzi kulturní, do které spadá zejména oblast dorozumívání se v jazyce majoritní společnosti. Proto se tato kapitola bude věnovat tomu, jaké způsoby napomáhají při osvojování českého jazyka. Ten je pro Vietnamce poměrně náročný, nicméně jeho znalost hraje při adaptaci na nové prostředí zásadní roli.

Vietnamská komunita je velice diferencovaná nejen z hlediska

ekonomického, ale také po stránce jazykové vybavenosti. Opět to souvisí s rokem 89. Potomci těch, kteří u nás po revoluci zůstali, často navštěvovali české školky již od mala a jazyk se učili v českém prostředí přirozeně spolu s ostatními českými dětmi. *Začal jsem tady vlastně chodit do školky, následovala pak i základka do sedmé třídy a pak jsem byl na gymplu. Po gymplu jsem šel vlastně na vysokou*

Naopak v případě těch, který české školní prostředí nenavštěvovali, tomu dle respondenta bývá tak, že zůstávají závislí na ostatních členech své komunity. *„Já jsem se učil česky nějak přirozeně. Začal jsem chodit do školky spolu s českými dětmi a takový ty základy jako kakat, čůrat to jsou takový ty základy, který dítě musí umět. Já jsem nikdy nechodil do vietnamské školy, takže i proto mám horší vietnamštinu než děti, které tam chodily. Ale jsou tady třeba případy takových těch čecháčků nebo těch Vietnamců, co sem přijeli a třeba ve Vietnamu chodili do páté šesté třídy. Přijeli sem a jsou tady deset let a myslí si, Bůh ví co. Vietnamštinu berou, jako něco podřadného.“* Jazyk se některým stal víceméně vlastním a v mnoha případech znalost vietnamštiny postupně zaniká.

2.7 Navazování vztahů

Způsoby v oblasti rozvoje sociálních vztahů s hostitelskou společností tedy z hlediska dimenze interakční představují důležité zdroje ve formě sítě kontaktů, které napomáhají k rychlejší adaptaci v prostředí. Způsobů, jak Vietnamci navazují kontakty s ostatními, může být opět mnoho. Jeden z nich je navazování přátelství skrze školní prostředí, se týká smíšených manželství. Zde je však třeba připomenout, že Vietnamci se vyznačují smyslem pro rodinu, vzdělání a úctou k rodičům, proto i přesto že někteří Vietnamci mají jisté zkušenosti s českými partnerkami, se smíšenými manželstvími se u vietnamské menšiny setkáme jen zřídka. Dle názoru mého respondenta není zvykem taková manželství uzavírat, což může být pro některé Vietnamce dáno odlišnými kulturami. *„Já si myslím, že není problém*

najít si nějakou Češku, která by smýšlela stejně jako já, ale i ta kulturní stránka je diametrálně jiná, že by to byl problém. Já mam na smíšená manželství názor, že ty kultury jsou tak diametrálně jiný. Nechci ty holky házet do jednoho pytle. Bojím se toho, že ta holka by nedokázala pochopit, proč a co dělá. Tady mě přijde, že ty české holky nemají takový ten cit pro rodinu. Že v 18 ti se odstěhovat a že rozvod je pro ně běžná věc. Pro mě by to znamenalo obrovské selhání. Myslím si, že to berou na lehkou váhu, co se týče té rodiny a společenského vyžití v té rodině. Neberou rodinu na prvním místě. To ej chyba tady jsou ty žebříčky na jiném místě. Pro hodně Evropanů jsou na prvním místě peníze. Možná se mýlím. Třeba mám zdeformovaný názor a možná to tak opravdu je.“

Z rozhovoru vyplynulo, že v některých případech se můžeme setkat s uzavíráním účelových smíšených manželství. Tato forma sňatků je forma adaptace, pomocí které cizinec může získat povolení k přechodnému pobytu a volný pohybu po Schengenském prostoru. Přesto, že by měl být obecně kladen důraz na interakci mezi majoritou i minoritou, respondent dále poukazuje na to, že Vietnamci mají již v České republice vybudované poměrně stabilní ekonomické struktury. Z toho vyplývá, že kontakt s většinovou společností již nemusí být nezbytný. *„Tady jsou ty služby tak dokonale vyvinuté, že už tu máš dokonce třeba i vietnamské doktory, lékárny, právníky, vietnamský autoservisy a plno dalšího.“*

Jak z výzkumu plyne, vietnamští přistěhovalci se mohou věnovat mnoha činnostem orientovaným nejen na vlastní členy, ale také na většinovou populaci. *„Minulý rok jsem si otevřel vinotéku v Českých Budějovicích, kde zaměstnávám české holky, vietnamský se vlastně ani nehlásily.“* Tímto způsobem mohou zároveň vytvářet nová pracovní místa, která vedou ke vzniku formálních i neformálních vztahů mezi vietnamskou komunitou a majoritou, proto je to způsob, který přispívá k udržování vzájemné interakce obou stran, což je v procesu začleňování příslušníků jiné etnické komunity poměrně důležitou záležitostí.

2.8 Využívání Center na podporu integrace cizinců

Protože byla část výzkumu věnována i problematice Center na podporu integrace cizinců, která byla zřízena jako nástroj integrační politiky a jejichž role spočívá mimo jiné realizaci kurzů českého jazyka pro cizince ze třetích zemí a pomocí socio-kurzů jim pomáhají k lepší orientaci v novém prostředí. Kromě toho tato Centra také zprostředkovávají kontakt nejen s lidmi z majoritní společnosti, ale také s ostatními cizinci. Vzhledem k tomu, že z výzkumu vyplynulo, že jsou tato centra Vietnamci navštěvována zcela minimálně, je následující kapitola věnována této otázce.

Důvodů může být mnoho. Jedním z nich, jak výzkum ukazuje, mohou být důvody ekonomické. *„Oni mohou samozřejmě zajít do integračního centra. Ale chápeš, oni kdyby měli oběhávat ty úřady sami, tak by museli na den zavřít krám. Já jsem tam byl minule a nestačil jsem se divit. Co oni tam dělají, to já dělám i ve spánku.“* V tu chvíli se stává nejpohodlnějším řešením nabídka služeb uvnitř vlastní komunity, tedy služby zprostředkovatelů, za které sice musí Vietnamec zaplatit, nicméně se jim to dle výzkumu vyplatí. *„Takže oni raději někomu zaplatí peníze, které vydělají. Oni pracují během toho dne, než aby zavřeli ten obchod, přišli by o ten denní příjem a ještě k tomu zaplatit ty poplatky úřadům. Takže oni za ten den, kdyby oni oběhali ty úřady, vydělají víc, než zaplatí mě třeba.“* Jeden z neodmyslitelných faktů, které celý proces interakce sociálních pracovníků s Vietnamci znesnadňuje, je jazyková bariéra. *„Jak má Vietnamec, který umí lámaně česky vysvětlit, co a jak?“ Mně přijde, že tady v Čechách se to vykládá tak, že zprostředkovatelský systém je špatný a ty lidi by si to měli vyřizovat sami, ale když ty lidi neumí česky, tak si to nemůžou vyřídit sami. A abych pravdu řekl, tak v tom integračním centru ti nic neřeknou. Jediné k čemu integrační centrum je dobré, je výuka českého jazyka zdarma.“* Zde mne napadá ještě další limit Center na podporu integrace cizinců, se kterým se můžeme setkat a tím je harmonogram

těchto kurzů a úředních hodin vůbec. Vietnamci, jak už bylo řečeno, přes den pracují a návštěva centra v denních hodinách je pro některé prakticky nemožná.

2.9 Vyrovnání se s původem

V předchozích kapitolách byly popsány možné způsoby, které využívá vietnamská komunita ke svému začlenění na trh práce, jakým způsobem si osvojuje český jazyk a po stránce interakční tedy jakým způsobem navazují vztahy. Podle jednotlivých dimenzí, které jsou popsány v teoretické části, zbývá oblast identifikační. Následující kapitoly vypovídají o tom, jak se Vietnamci mohou v českém prostředí cítit, co jim chybí a jakým způsobem se mohou vyrovnávat s odloučením od své původní země.

V této souvislosti byl identifikován jeden ze způsobů, jak se Vietnamci mohou adaptovat v českém prostředí a zároveň neztratit kontakt se zemí původu. Jedná se o půlroční pobyty. Tato strategie je podle výzkumu poměrně běžná záležitost, kdy někteří Vietnamci především ti v důchodovém věku odjíždí na půl roku do Vietnamu. *„Já jsem tady spokojený, jen se mi stýská po tom ruchu, že vyjdeš na ulici a vidíš samé Vietnamce. Tady vyjdeš na ulici a vidíš jen bělochy. Jsem pak jak černá ovce. Cítím se do jisté míry jako Evropan, ale že bych dýchal pro Českou republiku, to se říct nedá. Pro Vietnam ano. Dokážu si představit, že bych tady třeba zestárl a třeba na šest měsíců byl vždycky ve Vietnamu a šest měsíců tady. Protože třeba dost Vietnamců to tak má, což si myslím, že je dobrý systém. Že vlastně jsou tady od jara až do podzimu a na zimu jezdí do Vietnamu, takže je tam příjemněji a tepleji. Oni vlastně jezdí tam trávit tu zimu do těch subtropů.“*

V souvislosti se začleňováním vietnamské komunity bývá někdy upozorňováno na problém ztráty původní identity. To do jisté míry kompenzuje nová právní úprava, která plně opouští princip jediného státního občanství a přiklání se k možnosti existence občanství

dvojího, kterého však dle výpovědi respondenta není jednoduché dostat a na který dle zákona není právní nárok. I přesto, že získání českého občanství je složitý proces, někteří cizinci vietnamského původu toho mohou využít. „ *Já si teď žádám o občanství české. Rodiče to tak chtěli, že to pak budu jednou v životě potřebovat. U nich by to bylo složitý, žádat si o dvojí občanství. Oni by si museli udělat testy z reálií, já ne, protože když přijedeš do České republiky před tím, než dovršíš svých deset let a je ti víc než 21 nebo 20, tak si můžeš zažádat o občanství. Takže já jsem podal žádost, teda prohlášení, že se cítím být jako Čech. Člověk se pak může postavit za nějaký ten svůj názor a může volit nějakou stranu. Já bych se teď mohl stát klidně i prezidentem.* “

3 Diskuse

Diskuse je kapitola, kde se má práce bude snažit odpovědět na to, jaké jsou možné strategie, které vietnamská komunita využívá k fungování v českém prostředí z hlediska toho, zda směřují k integraci, asimilaci, izolaci či segregaci. Dále půjde o kritický pohled na výsledky a o reflexi výsledků vzhledem k jiné odborné literatuře. Konečná fáze se bude zabývat slabinami výzkumu a náměty na další bádání.

Cílem práce bylo na základě rozhovorů s jedním respondentem zjistit, jakým způsobem probíhá začleňování vietnamské komunity v České republice a přispět tak k lepší orientaci v problematice vietnamské menšiny. Na základě analýzy rozhovorů jsem již v předešlé kapitole popsala některé aktivity, pomocí kterých se vietnamská komunita zapojuje do českého prostředí a které zároveň zastupují jednotlivé dimenze integrace (podnikání, studium na českých školách, uzavírání manželství v rámci vietnamské komunity, půlroční pobyty).

Ačkoli je proces začleňování velice složitý pojem, odborná literatura říká, že díky dlouhodobému působení jsou některé skupiny starousedlíků a příchozích v devadesátých letech na českém trhu částečně ekonomicky integrováni a to i skrze svoje potomky (Rákoczyová, Trbola, 2009, s. 194-196). Dle respondenta jsou sice

Vietnamci do některých systémů poměrně dobře zapojeni, ale nikoliv integrováni. Integrovaný jedinec je přirovnáván k pojmu „tomorrow land“ tedy místo které neexistuje.

Výsledky spojené se ekonomickým začleňováním ukazují, že strategie, které Vietnamci v této souvislosti využívají, mohou být různé. Vietnamská komunita se stává součástí celku, přičemž se do české společnosti zapojují postupně.

Jedna z variant, jak začít v České republice fungovat je stát se ekonomicky aktivním a vybudovat si své místo. To do jisté ovlivnily pracovní pobyty z dob komunismu, kdy do České republiky přijíždělo mnoho Vietnamců jako levná pracovní síla. Dle odborné literatury i jak výzkum potvrdil, naprostá většina současných vůdčích osobností vietnamských komunit má zkušenosti s životem v České republice před rokem 1989 a právě kolem těchto zkušených osob se točí chod lokálních komunit (Brouček, 2003), stejně jako je tomu i v případě mého respondenta.

Tato strategie spočívá v tom, že pro začátek své podnikatelské kariéry využívají Vietnamci většinou svých komunitních sítí, tvořených předchozími přistěhovalci. Vzájemná pomoc probíhá spíše v rámci své komunity a interakce probíhá spíše v rámci svých členů, než mezi jednotlivcem a majoritou, tendence směřuje spíše dovnitř komunity, proto se jedná o strategii separační.

Respondent sám ve výzkumu potvrdil, že ti, kteří se rozhodli zůstat v ČR, se poměrně rychle adaptovali na nově se utvářející ekonomické podmínky a začali se orientovat na mezeru v nabídce zboží na českém trhu. Vydělané peníze v některých případech mohl sloužit jako kapitál vložený do nejrůznějších podniků. Aby byli Vietnamci schopni nabídnout zboží, kterého je na trhu nedostatek, je potřeba poskytnout širokou nabídku služeb, další ze strategií, které vietnamská komunita může využívat ke svému zapojení po stránce ekonomické je pružně reagovat na tržní poptávku. Protože je podnikání jeden ze způsobů, jak Vietnamci udržují formální kontakty s majoritou ve vztahu prodávající a nakupující, lze říci, že je touto formou udržován kontakt

s kulturou hostitelské země. Podnikání je proto řazeno mezi strategie integrační.

Výzkum dále potvrzuje, že vietnamská komunita představuje levnou pracovní sílu, která je ochotna pracovat na nízko kvalifikovaných pracovních pozicích a že jedna z forem zprostředkování práce, kterou využívá tisíce Vietnamců je agenturní zaměstnávání. Odborná literatura říká, že v případě těch, kteří pracující v továrnách na nízko kvalifikovaných pozicích, se jedná o představitele ekonomicky segregované na nejnižších příjmových pozicích s nízkou profesní prestiží. (Pechová, s 20). Ačkoli je v současné době vývoz dalších dělníků z Vietnamu pozastaven, v odborné literatuře se píše, že tato daná omezení pouze způsobila růst ceny za zprostředkování. Výše částek za zprostředkování práce, kterou platili imigranti z Vietnamu oficiálním zprostředkovatelským agenturám v České republice mohly dosahovat až 14 000 USD. Nesmírně se tak zadlužili. Nejčastější formou půjčky se stalo zastavení svého majetku. (Martínková, 2009 s 11). Z výzkumu nelze jednoznačně určit částku, kterou si agentury berou, nicméně podle toho, co respondent sám řekl, je nemalá. Ačkoli ochota pracovat na nízko kvalifikovaných pracovních pozicích může být spojována s riziky vyplývajícími z nestabilního sekundárního trhu práce, možnou izolací, zadlužením, vysokou zranitelností a kvůli neznalosti jazyka lehkou manipulovatelností, kdy mohou být Vietnamci izolováni od majority, nelze jednoznačně říct, zda má tato strategie separační tendenci. Je třeba podotknout, že respondent spíše poukazyval na pozitivní stránku agenturního zaměstnávání s tím, že migranti vycházejí agenturnímu zaměstnávání svým přístupem vstříc a vždy je zde možnost volby. Pomoc agentury poskytují zejména těm, kteří neumí cizí jazyk a v cílové zemi nemají dostatečné sociální sítě. Stejně tak i mnozí Evropani jezdí v současnosti za prací do zahraničí přes mnohé agentury. Jinými slovy v některých případech tato strategie může usnadnit prvotní kontakt s českou společností, avšak s nízkou možností udržet si svou vlastní kulturu, proto se v této souvislosti jedná o strategii asimilační.

Jedna z přirozených způsobů, jak navazují Vietnamci kontakty a řeší své problémy, je hledání pomoci mezi vlastními členy. V této souvislosti jsme mluvili především o zprostředkovatelských službách, které jsou ve vietnamské komunitě velice rozšířené a dle výzkumu do jisté míry usnadňují některým život, jsou mnohem dostupnější a variabilnější v porovnání se službami, které jsou poskytovány jinými institucemi. Například Centra na podporu integrace cizinců poskytují sice Vietnamcům nejrůznější druhy poradenství, pořádají socio-kurzy s praktickými informacemi ze života v České republice či kurzy českého jazyka a to zcela zdarma, ale jak z výzkumu vyplývá, je to jen zlomek toho, co je schopen poskytnout zprostředkovatel. Podle výzkumu zprostředkovatel zastává svým způsobem terénní sociální práci s tím, že je schopen naplnit funkci sociálního pracovníka, právníka, či poradce a to vše v rodném vietnamském jazyce. Navíc není vázán žádným etickým kodexem. Pokud si Vietnamec má vybrat mezi někým ze své komunity a tím, kdo je „cizí“, dá přednost tomu, kdo mu porozumí a kdo je ochoten udělat pro něj prakticky cokoliv. Zprostředkovatelství může na jednu stranu sice pomoci těm, kteří neumí česky nebo nejsou dostatečně motivováni své problémy řešit sami, nicméně za těchto okolností se vietnamská komunita zcela přirozeně sdružuje spíše v rámci své komunity a s okolím komunikuje jen minimálně. Tím zároveň přicházejí o možnosti praxe českého jazyka a dalších dovedností.

Protože se jedná o strategii, která probíhá jen v rámci svých členů a demotivuje dle mého názoru vietnamskou komunitu k vlastní aktivitě, jedná se o strategii separační. Je třeba ale dodat, že dle výzkumu nepředstavuje již tak zásadní roli jako dřív. Tyto služby bývají v současné době vyhledávány většinou v případě komplikovanějších problémů. V souvislosti s druhou vietnamskou generací, která v České republice vyrostla nebo se zde dokonce narodila, bývá trendem využívat své vlastní členy rodiny a postupně opouštět od vyhledávání pomoci u zprostředkovatelů. Kromě pracovitosti se vietnamská komunita vyznačuje jistou uzavřeností.

Tendence této strategie je spíše separační s tím, že otázkou zůstává, zda tímto způsobem spíše nevzniká propast mezi majoritou a Vietnamci.

Další oblast začleňování vietnamské komunity se týká navazování vztahů, protože právě to velmi pozitivně ovlivňuje sociální fungování imigrantů. Je třeba dodat, že v oblasti vzájemné interakce s vietnamskou menšinou máme stále jako celek mnoho co dohánět. Domácí populace není dost informovaná o životě cizinců a navíc, zde hrají roli media, s tím že informace jsou mnohdy vytržené z kontextu. Vzájemné vztahy mezi naší populací a přistěhovalci, probíhají spíše na formální úrovni (nadřizený, podřizený, prodávající a kupující). Je třeba ale také připomenout, že ačkoli se nyní mezi maloobchodníky najdou i vlastníci restaurací, obchodů s potravinami či kosmetických salónů, děti těchto podnikatelů v práci svých rodičů pokračovat nechtějí (Janská, 2011, s. 480-496). Často studují spolu s českými vrstevníky, kde mohou navazovat neformální vztahy, v čemž spatřuji strategii integrační.

Některých usazených imigrantů se týká také poměrně nový trend, který se ve společnosti začíná objevovat a patří sem vytváření volných pracovních míst pro české občany. Vzhledem k tomu, že je tak posilňována vzájemná interakce mezi majoritou a Vietnamci, má tato strategie tendenci integrační. Navíc z výzkumu vyplynulo, že jsou zde i takoví Vietnamci, kteří se nechávají zaměstnávat u místních firem, poskytují více služeb najednou a podobně jako respondent vedle zprostředkovatelství a překladů otevírají například vinotéky. Participace vietnamské komunity na obecném trhu práce pomáhá utvářet neformální vztahy, vede tedy k jisté interakci mezi majoritou a Vietnamci, proto je považována za strategii integrační.

V souvislosti s navazováním neformálních vztahů bych zde ráda připomněla, že ačkoli někteří Vietnamci mají zkušenosti se vztahy s českými dívkami, smíšená manželství nebývají zvykem, proto se jedná o strategii separační.

Dle Usnesení vlády ČR ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011 je podmínkou pro plnohodnotné

začlenění do majoritní společnosti především znalost českého jazyka a brát v úvahu i zapojení dětí cizinců do volnočasových aktivit společně s dětmi majority. Jazykový faktor je zejména pro adaptaci cizinců jeden z nejdůležitějších. Jazyk majority je pro cizince nezbytný při komunikaci s úřady, v práci, z důvodů potřeby se dorozumět se svými dětmi a stejně tak i pro jejich děti, které potřebují komunikovat s vrstevníky a vzdělávat se. Děti Vietnamců se dle posledních výzkumů identifikují velmi snadno s českým jazykem a osvojili si ho v některých případech jako jazyk hlavní. To potvrzuje i výzkum, který potvrzuje vzrůstající tendenci Vietnamců učit se česky. Je to způsobeno především tím, že vietnamské děti navštěvují české školy a jejich osvojování českého jazyka probíhá přirozeně. Protože tyto děti jsou ve vzájemné interakci s dětmi z majority a navazování neformálních vztahů ve školním prostředí se jeví na jednu stranu jako strategie integrační, nicméně pokud jde o osvojování českého jazyka, v případě mladé generace vietnamské komunity zaniká postupně jazyk původní. V tomto případě se komunita zcela přizpůsobuje novému prostředí a zanikají tak postupně původní kořeny. Strategie osvojování si českého jazyka u mladé generace má tedy charakter spíše asimilační.

Po příchodu imigrantů do cílové země, kdy dochází k jejich usazování a postupné akulturaci, jsou nejvíce zasažené zejména děti imigrantů. Ty jsou ovlivňovány na jedné straně médií a spolužáky ve škole, na straně druhé pak vlastní rodinou či komunitou. V tomto období je velice důležité, aby adaptace dětí i rodičů probíhala současně a ve stejném rozsahu ať už úspěšně či neúspěšně. Výsledkem rozdílné akulturace dětí a rodičů může vznikat generační neshoda, kde hrozí riziko zpřetrhání rodinných vazeb, vzájemnému odloučení či dokonce k mezigeneračnímu konfliktu (Zhou, 2001). V souvislosti s tím je třeba upozornit na to, že strategie osvojování si jazyka probíhá bohužel u dětí a jejich rodičů poměrně odlišně. Vzhledem k tomu, že vietnamská menšina v České republice často volí vlastní podnikání, kde jsou požadavky na znalost českého jazyka omezené. Protože odborná literatura říká, že bez znalosti jazyka je jakákoliv interakce hostitelské

společnosti s nově příchozími v podstatě vyloučená (Rákoczyová, Trbola, 2009 s. 71-73). Nedá se uvažovat o strategii integrační. V praxi se někdy můžeme dle výzkumu setkávat s příslušníky vietnamské komunity, kteří se česky nikdy nenaučí, nebo ani nechtějí.

Pro úspěšný proces začlenění je třeba, aby se sám jedinec cítil součástí této společnosti, aby se identifikoval s jejími hodnotami, kulturními vzorci, cíli i obecným kulturním povědomím. Dle výzkumu vyplývá, že přestože jsou Vietnamci v České republice spokojeni, nelze zcela jasně určit, zda se cítí být součástí nebo ne. Tuto otázku většinou řeší tím, že na zimu někteří Vietnamci v důchodovém věku jezdí na půlroční pobyty do Vietnamu a poté se vrací zpět. To vede často k vytváření paralelní existence více domovů a více národních identit či k vytvoření trans-nacionální identity (Szaló, 2007, s. 22). Integrovaný jedinec tedy může žít v souladu s pravidly, normami a kulturními hodnotami hostitelské společnosti, aniž by nutně přicházel o hodnoty původní, to znamená, že podmínkou není vzdát se své původní identity, nýbrž ponechat si ji a nechat ji prolnout s identitou novou. Z tohoto hlediska jsou půlroční pobyty vietnamské menšiny řazeny mezi strategie integrační.

Jak lze z výzkumu spatřovat, vietnamská komunita může ke svému zapojení do české společnosti využívat několik strategií. Jedná se o tři strategie, které korespondují se strategiemi, jak je popsal Berry (Berry, 2003, s. 16-41).

Integrační strategie, tedy přizpůsobování se příslušníků jedné skupiny k jiné nebo skupin navzájem, tak že, imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami a zároveň si zachovává svou etnickou kulturu. S touto strategií koresponduje několik vietnamských aktivit, které využívají ke svému fungování v české společnosti. Udržování kontaktu s majoritou probíhá u některých Vietnamců prostřednictvím podnikání například formou vztahu nakupující - prodávající, nebo v utváření volných pracovních míst pro české občany. Dále do integračních strategií dle výzkumu spadá i studium na českých školách, což také vede k určitému navazování formálních i neformálních vztahů

a posledním z možných integračních strategií, která byla z výzkumu identifikována, jsou půlroční pobyty v zahraničí. Tento způsob do jisté míry koresponduje s konceptem trans-nacionální migrace, který ukazuje, že přistěhovalci mohou udržovat přes-hraniční sociální vazby a současně se umí včleňovat do společnosti přijímací.

Asimilační strategie, kdy imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země a svoji kulturu nepovažují za důležitou, bylo identifikováno v případě zaměstnávání přes agentury nebo u osvojování českého jazyka za předpokladu, že se zapomíná jazyk vietnamský.

Poslední z možných strategií, které z výzkumu vyplynuly je strategie separační, kdy imigranti nejsou v kontaktu s hostitelskou kulturou, neudrží vztah s majoritou a zachovává si svou kulturu. V tomto případě se jednalo o největší počet aktivit, které mají tuto tendenci. Jedná se především o využití svých komunitních sítí v rámci své komunity, s tím souvisí i zprostředkovatelství, osvojování jazyka v případě první generace Vietnamců, uzavírání manželství v rámci své komunity a zprostředkování práce přes agentury.

V případě strategie marginalizace, kdy imigranti necítí potřebu kontaktu s dominantní kulturou, jsou v izolaci a nezachovávají si ani svou původní identitou nebyla identifikována žádná aktivita. V souvislosti s tím je třeba zdůraznit, že ač převládali ve výzkumu spíše separační strategie, v některých případech se mohou strategie vzájemně prolínat a podporovat strategie integrační. Navíc se na některé zmíněné aktivity můžeme dívat z více úhlů pohledu. Na závěr této kapitoly bych chtěla zdůraznit, že jak výzkumu vyplynulo, v některých případech může začleňování probíhat odlišně i v rámci komunity. Jedná se zejména o mladou generaci Vietnamců, která se do českého prostředí již zapojuje přirozeněji než generace první.

3.1 Slabiny výzkumu a náměty pro další bádání

Vzhledem k tomu, že vietnamská komunita je velice specifická a uzavřená, osloven byl pouze jeden respondent, se kterým byly provedeny hloubkové rozhovory. Toto sebou nese riziko toho, že výsledky nemohou být zcela zobecněny na celou vietnamskou komunitu, nicméně poskytují výpověď, která může sloužit k lepšímu pochopení souvislostí, které jsou s vietnamskou komunitou spojené. Pohled na danou problematiku může být tímto poměrně zúžen. Na druhou stranu byly poskytnuty natolik důvěrné informace, které bych od více respondentů nedostala.

Na závěr této práce bych se ještě ráda zastavila u otázky Center na podporu integrace cizinců (CPIC), jejímž úkolem je do naší společnosti začleňovat nově příchozí z Vietnamu. V souvislosti se zjištěnými strategiemi, které vietnamská komunita využívá pro své zapojení do české společnosti, bylo zjištěno, že v některých případech se jedná o strategie asimilační či separační. Tyto poznatky by mohly být pro pracovníky CPIC zdrojem reflexe, jak při práci s cizinci předejít případným kulturním střetům.

Vedle nástroje státní politiky integrace cizinců představují CPIC také platformu pro spolupráci s různými aktéry v této oblasti. Podle mého názoru dokud budou tato pracoviště stát v opozici proti vietnamským zprostředkovatelům, budou se i integrační strategie CPIC lišit od těch, které jsou vietnamské komunitě vlastní. Ačkoliv se ve výše zmíněné analýze objevují místa, jež by v procesu integrace zasloužila zlepšení a ačkoli mají CPIC jisté nedostatky, je třeba zdůraznit, že výuka českého jazyka, která v centrech probíhá zdarma, bývá Vietnamci hodnocena velice pozitivně. Kromě toho, že se zde mohou učit česky, setkávají se s cizinci z jiných komunity a odlišných národností a získávají tak kontakty s ostatními. Kromě toho je potřeba také připomenout, že Centra na podporu integrace cizinců v České republice patří mezi nový typ projektu, který potřebuje čas a dostatečné množství zkušeností, aby se stal stabilním a plně funkčním.

4 Závěr

Tato diplomová práce s názvem adaptační strategie vietnamské komunity by měla přispět k lepšímu pochopení souvislostí s vietnamskou komunitou spojených a na základě rozhovoru s příslušníkem vietnamské komunity zjistit možné strategie, které tato komunita využívá ke svému fungování v české společnosti. Ačkoli je tento výzkum omezen množstvím informátorů a nese jisté limity, šance navázat dostatečnou důvěru s více Vietnamci byly minimální. Výsledky sice nemohou být jednoznačně zobecnitelné v širším slova smyslu, nicméně je třeba podotknout, že případ mého respondenta poskytuje zcela podrobný popis jeho vlastních zkušeností obohacený o reflexi dalších možných strategií. Výpovědi mého respondenta obsahují poměrně důvěrné informace o tom, co může obnášet život Vietnamců v České republice a které poukazují na to, s čím se v procesu začleňování mohou setkat. Výzkumná otázka pro tuto práci zní: *Jaké jsou možné strategie, které vietnamská komunita využívá k fungování v českém prostředí?*

Vietnamská komunita je velice specifická skupina. Především její uzavřenost sehrála velmi zásadní roli ve výběru výzkumné metody i ve výběru zkoumaného vzorku. Odpověď na výzkumnou otázku jsem se rozhodla získat pomocí kvalitativních metod, které jsou založeny na induktivní formě vědeckých metod a studiu jednoho konkrétního případu s využitím hloubkového rozhovoru a kvalitativního pozorování. Tedy porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě za předpokladu, že na základě jednoho prozkoumaného případu pak porozumíme případům podobným. Jde o zachycení procesu začleňování jedné konkrétní rodiny s tím, že výzkum je obohacen o reflexi dalších možných strategií.

Protože se vietnamská komunita vnitřně dělí dle sociálního statusu, je třeba podotknout, že ve výzkumu i toto hrálo určitou a významnou roli. V této souvislosti bych ráda podotkla, že sám

respondent patří na žebříčku vietnamského společenského statusu nejvýš, že i jeho názory mohou být tímto ovlivněny a mohou se lišit od názorů jiných, což může představovat jisté limity výzkumu. Nicméně se domnívám, že zástupci nejvyššího sociálního statusu určují do jisté míry fungování vietnamské komunity a mají přehled o tom, co se v ní děje. Tento typ výzkumu sice nenabízí informace o velkém počtu respondentů, ale poskytuje podrobný popis a vhled při zkoumání jedince a jeho skupiny. Kvalitativní výzkum se sice vyznačuje nízkou reliabilitou, ale na základě hloubkových opakovaných rozhovorů s jedním informátorem mají daleko vyšší validitu a pro účel mé práce mohou být přínosnější, než rozhovory povrchní s více lidmi.

Na základě zjištěných informací jsem přišla na to, že strategie, které vietnamská komunita využívá k fungování v českém prostředí, mohou být integrační, asimilační i separační. Neprobíhají však odděleně a vzájemně se nevyklučují.

V rozhovorech převládaly strategie separační, kdy imigranti nejsou příliš v kontaktu s hostitelskou kulturou, ale zachovávají si tu svou. Jedná se především o využití vlastních komunitních sítí. S tím souvisí i zprostředkovatelství, osvojování jazyka v případě první generace Vietnamců, uzavírání manželství v rámci své komunity a zprostředkování práce přes agentury.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že v některých případech se mohou strategie vzájemně prolínat a mít charakter i integrační, který je obecně považován za ideální stav. Charakter integrační strategie mohou mít aktivity, které vedou k navazování vztahů s majoritou. V praxi se tak může dít formou utužování vztahů mezi nakupujícím a prodávajícím nebo ve vytváření volných pracovních míst pro české občany. Na základě půlročních pobytů, které lze z výzkumu spatřovat pak přistěhovalci mohou udržovat přes-hraniční sociální vazby za současného včleňování se do společnosti přijímací, což je zahrnuto také do strategie integrační, stejně jako studium na českých školách, které přispívá k lepšímu navazování formálních i neformálních vztahů. Zde bych také chtěla podotknout, že v některých případech může

začleňování probíhat odlišně i v rámci stejné komunity. Jedná se zejména o mladou generaci Vietnamců, která se do českého prostředí oproti generaci první již zapojuje přirozeněji.

Pokud imigranti usilují o co největší splynutí s obyvatelstvem hostitelské země a svoji kulturu nepovažují za důležitou, jedná se o strategii asimilační, kam byly v rámci výzkumu zahrnuty aktivity jako aktivity jako je zaměstnávání přes agentury nebo v případě osvojování českého jazyka za předpokladu, že se zapomíná jazyk vietnamský.

Přesun jednotlivců nebo celých skupin z jedné části světa do druhé, je aktuální a zároveň závažná problematika, neboť při prolínání různých kultur dochází často k nedorozumění. Vzhledem k tomu, že neintegrování osoby jsou ve srovnání s majoritou ve znevýhodněné pozici, vlády i jednotlivé organizace a občané zemí, kde se cizinci usazují, by proto měli volit vhodnou strategii přístupu začleňování těchto lidí do společnosti. V průběhu výzkumu jsme narazili na otázku týkající se Center na podporu integrace cizinců, která jsou vietnamskou komunitou navštěvována minimálně. Tento fakt se stal podnětem k dalšímu bádání o tom, jak by Centra na podporu integrace cizinců mohla zefektivnit svou činnost.

5 Seznam literatury:

Monografie

Alexander, M. (2007). *Cities and Labour Immigration. Comparing Policy Responses in Amsterdam*. Paris, Rome and Tel Aviv Aldershot: Ashgate

Barša, P., Baršová A. (2003). *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury

Barša, P., Baršová A. (2005). *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav

Beck, U. (2007). *Co je to globalizace?: Omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury

Beck, U. (2011). *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství

Bosswick, W. Heckmann, F (2006). *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

Castles, S., Miller, M. (1993). *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York: Guilford Press

Drbohlav, D. (2010). *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)

Dvořáková, J. (2012). *Problematika pracovní a sociální integrace cizinců v Ústí nad Labem. (diplomová práce)*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni

- Dvořáková, M. (2008). *Mezinárodní migrace v ČR*. (bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita.
- Entzinger, H., Biezeveld R. (2003). *Benchmarking in Immigrant Integration*. Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations
- Giddens, A. (2003). *Důsledky modernity*. 2. vyd. Praha: Slon
- Giddens, A. (2000). *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství POST
- Heckmann F. (2000). *Integration Research in a European Perspective. Workshop on Demographic and Cultural Specificity and Integration of Migrants*, 10–11 November, Bingen, Germany.”
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní teorie a aplikace*. Praha: Portál
- Janská, E., Průšvicová, A., Čermák, Z. (2011). Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: příklad základní školy Praha-Kunratice. *Geografie*, 116, č. 4, s. 480–496.
- Kepka, J. (2011). Integrace cizinců v ČR. In Baláž, R. (ed.) *Aspekty integrace cizinců v regionech ČR*. Praha: Správa uprchlických zařízení MV, odbor Centra na podporu integrace cizinců.
- Klvaňová, R. (2011). Proměna pojetí integrace migrantů v ČR. In Scheo, H.C. (ed.) *Migrace a kulturní konflikty* (s. 263-272) Praha: Auditorium
- Kocourek, J., Pechová, E. (2006). S vietnamskými dětmi na českých školách. In Černík, J., Očo, J., Č., Kocourek, J. Komers O., Martínková. Š., Nováková, K., Pechová, E., Phung Thi, P.H., Vasiljev I. (Eds.) *S vietnamskými dětmi na českých školách*. (s. 143-175). Praha: H and H
- Lehmannová, Z. (2007) *Aktuální otázky globalizace*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze

- Matoušek, O. (2010). *Sociální práce v praxi*. Praha:Portál
- Průcha, J. (2001). *Multikulturní výchova*. Teorie – praxe- výzkum. Praha: ISV
- Rákoczyová, M.,Trbola R., Vyhlídal J. (2011). *Lokální strategie integrace cizinců v ČR II (případová studie Brno)*. Praha: VÚPSV.
- Rákoczyová, M.,Trbola R., Hofírek O. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)
- Sýkora, L. (2000). *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. In Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P., (Eds.), *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*, (s. 59–79). Praha: Přírodovědecká fakulta UK Praha
- Szaló, C. (2007). *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury
- Štaflová, K. (2011). *Sociální integrace barmských azylantů v České republice s akcentem na integraci na pracovní trh*. (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita
- Vacková, J, Horská J. (2008). *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha: Triton
- Vašečka, M. (2009). Základné pojmy integračnej problematiky a ich dopad na meranie integrácie. In: Vašečka, M., Košťál, C. (Eds.), *Integrácia migrantov-vieme čo chceme?* (s. 274 – 283). Bratislava: ADIN

Zákony a vyhlášky

*Usnesení vlády České republiky ze dne 9. února 2011 č. 99
k aktualizované Konceptci integrace cizinců na území České republiky a
k návrhu dalšího postupu v roce 2011*

*Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu
při realizaci aktualizované Konceptce integrace cizinců – Společné
soužití v roce 2013*

*Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.
Zákon č. 186/ 2013 Sb. v účinném znění ke dni 1. 1. 2014*

Internetové zdroje:

Berry, J.,W. (2003). Integration and Multiculturalism: Ways towards
Social: *Papers on Social Representations*, č.20, s. 16-41.

British Council und Migration Policy Group (2011): Index integration
und Migration III [online]. Dostupné 12. 5 .2014 z
<http://www.mipex.eu/>

Brouček, S. (2003): *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika
v ČR (první část)* [online]. Dostupné 21. 2. 2014 z
<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=1074>

Centrum na podporu integrace cizinců, Ministerstvo vnitra České
Republiky (2013): Spolu a lépe, Together and Better [online]. Dostupné
10. 2. 2014 z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/685/Spolu_a_lepe.pdf

Čaněk, M., Čížinský, P. (2012): *Dopis členům vlády Konsorcia
nevládních organizací pracujících s migranty a Poradny pro občanství.*
[online]. Dostupné 24. 2. 2014 z: [http://migraceonline.cz/cz/e-
knihovna/novy-zakon-o-statnim-obcanstvi-je-neprimerene-zprisuujici-
otevreny-dopis-vlade-a-parlamentu](http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-statnim-obcanstvi-je-neprimerene-zprisuujici-otevreny-dopis-vlade-a-parlamentu)

České předsednictví v Radě EU (2009). Integrace cizinců v České republice [online]. Dostupné 11.2. 2014 z

<http://www.mezikulturnidialog.cz/res/data/011/001323.pdf>

Damelang A., Steinhardt, M. (2008): *Integration Policy at a Regional Level in Germany. Focus-Migration* [online]. Dostupné 15. 3. 2014 z

<http://focus-migration.hwwi.de/What-Is-The-Dutch-In.5126.0.html?&L=1>

Drbohlav, D. (2003). *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR* [online]. Dostupné 11. 2. 2014 z

http://www.iom.cz/files/IntegraceUkrArmVietn_final_PDF1.pdf

Kušniráková, T. Plačková A. Vu Van A. (2013): Vnitřní diferenciaci Vietnamců pro potřeby analýzy segregace cizinců z třetích zemí výzkumná zpráva [online]. Dostupné 1. 2.2014 z

http://www.migraceonline.cz/doc/Vnitri_diferenciace.pdf

Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E. (1993): *Theories of International Migration. A Review and Appraisal. Population and Development Review*, [on-line]. Dostupné 7. 3. 2014 z

http://cis.uchicago.edu/outreach/summerinstitute/2011/documents/sti2011-parks-theories_of_international_migration.pdf

MPSV (2009): Konceptce integrace cizinců na území ČR [online].

Dostupné 12.1.2014 z <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

MVČR (2010): *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2010* [online]. Dostupné 20. 2. 2014 z

<http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

Rada Evroské unie (2009): *Stockholmský program* [online]. Dostupné 15. 3. 2014 z

http://www.cizinci.cz/files/clanky/659/Stockholmsky_program.pdf

Rákoczyová, M., Trbola R. (2008): *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I* [online]. Dostupné 11. 2. 2014 z

http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_271.pdf

Tollarová, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? [online]. Dostupné 10. 1. 2014 z <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v3902>

Uhrek Z. (2003): *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001* [online]. Dostupné 21.2.2014 z <http://www.cizinci.cz/files/clanky/100/vyzkum.pdf>

Zhou, M. (1997): Growing Up American: The Challenge Confronting Immigrant Children and Children of Immigrants [on-line]. Dostupné dne 5. 11. 2013 z <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2952544?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103871745651>

6 Seznam zkratk

CPIC- Centrum na podporu integrace cizinců

EU- Evropská unie

ESF- Evropský sociální fond

EIF- Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí

IOM- Mezinárodní organizace pro migraci

MIPEX III- Migrant Integration Policy Index

MPSV- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MVČR- Ministerstvo vnitra České republiky

NNO- Nevládní neziskové organizace

7 Přílohy:

Příloha 1 - Rozhovor

Otázky životní příběh (od příjezdu až po současnost)

- Mohl bys na úvod říct něco o sobě a tvé rodině? (Odkud pocházíš, kdy s kým/ za kým a proč si sem přijel?)
Pamatuješ si na začátky v ČR?
- Jaké to pro tebe bylo?

Strukturální dimenze

- Trvalý pobyt (po jaké době ty a tvoje rodina dostala trvalý pobyt? Za jakých podmínek? Kdo vám pomáhal? Jak dlouho to probíhalo? Co ti přinesl život v ČR? Co ti vzal?
- Kdybys měl několika slovy pospat současnou situaci tvé rodiny? (z hlediska prestiže a celkového vývoje od příchodu do ČR až do teď)
- Co vlastně děláš? Jaké služby poskytuješ a komu? Proč?
- Co znamená Dich Vu – co si o tom myslíš? negativa, pozitiva
- Máš zkušenosti s agenturním zaměstnáváním? Jakou? Co si o tom myslíš?
- S jakými problémy za tebou chodí nejčastěji? Jak jim pomáháš? Kolik za to bereš?
- Bydlení (Kde, s kým a za jakých podmínek si v ČR začínal?) Pomáháte si nějak v komunitě navzájem (informujete se? Učíte se vzájemně češtinu...) Využívají Vietnamci služeb zprostředkovatelského servisu? Proč? Je nějaký další způsob jak vyřizovat úřední záležitosti?

Kulturní dimenze

- Jakou roli hraje rodina v procesu integrace?
- Jakou roli hraje v integraci jazyk?
- Jak se orientují v českém prostředí ti, co česky neumí? Jsou nějak motivovaní, aby se naučili česky
- Ty umíš dobře česky?
- Jak si na tom s Vietnamštinou?
- Máš nějaké volno? Chodíš na pivo? S kým?
- Zajímají se Vietnamci o dění v ČR, kde Vietnamci získávají informace o tom, jak to chodí v ČR? Jaké služby v ČR chybí? Jaké by třeba usnadnily život mnoha Vietnamcům.
- Jak myslíš, že jsou Vietnamci vnímáni českou společností? (drogy, falšování značek, zabíjení psů....) spíše negativně nebo pozitivně?
- Dodržujete evropské tradice? (Vánoce, Velikonoce?)
- Integrační dimenze
- Měl si někdy holku Češku? Jaký máš názor na smíšená partnerství? Znáš někoho ze svého okolí? Navazují Vietnamci kontakt s většinovou společností? Jak? Pomáháš jim ty nějak?
- Máte nějaké vlastní občanské spolky? Či instituce v ČR? Jaké, k čemu slouží? Jsi členem? Co škola a spolužáci? Jak ses cítil v kolektivu? Co ti bylo v tu chvíli oporou? Co pro tebe byl nejhroší zážitek, když si vzpomeneš na začátky v ČR?
- Cítil jsi někdy podporu ze strany našeho státu vzhledem k tvé osobní zkušenosti?

Identifikační

- Kde se cítíš doma? Kde bys chtěl, aby vyrůstaly tvé děti? Jezdíš někdy do Vietnamu? Proč?
- Setkal ses osobně s nějakým problémem s majoritou? Někaké nepříjemné zkušenosti? Jsi spokojen se životem v ČR?
- Jaké máš občanství? Co si myslíš o dvojitým občanství?

Otázky o vietnamské komunitě

- Mohl bys nějak vysvětlit, jak to funguje ve vaší komunitě?
- Jak bys svojí komunitu charakterizoval?
- Jací jsme podle tebe naopak my jakožto majoritní společnost ve vztahu k vaší komunitě?
- Jezdíš někdy do Vietnamu? Za kým, proč, jak často
- Proč se vracíš zpět do ČR? Přemýšlel si někdy o návratu? Proč?
- Kdyby sis měl představit, že si nikdy neodjel do ČR, jak myslíš, že by vypadal tvůj život ve Vietnamu? Cítíš se být spíš Čechem nebo Vietnamcem?
- Kde bys chtěl, aby vyrůstaly tvoje děti? Kdo nebo co podle tebe směřuje v pozitivním smyslu k plné integraci.
- Co si myslíš o integračních centrech pro cizince?
- Máš ty osobně s centrem nějaké zkušenosti? Jaké?
- Víš o nějakých dalších službách
- Myslíš, že integrace je reálná?

ANOTACE

Téma této diplomové práce se orientuje na adaptační strategie vietnamské komunity s cílem identifikovat možné strategie, které vietnamská komunita využívá ke svému zapojení do českého prostředí. Zároveň by měla přispět k lepšímu pochopení souvislostí s vietnamskou komunitou spojených. Vietnamská komunita je velice specifická skupina. Především její uzavřenost sehrála velmi zásadní roli ve výběru výzkumné metody i ve výběru zkoumaného vzorku.

Výzkum byl proveden pomocí kvalitativních metod s využitím hloubkových rozhovorů a kvalitativního pozorování. Jde o zachycení procesu začleňování konkrétní rodiny s tím, že výzkum je obohacen o reflexi dalších možných strategií, přičemž na základě jednoho prozkoumaného případu můžeme porozumět případům podobným. Identifikované byly tři základní strategie, které vietnamská komunita může využívat ke svému zapojení do české společnosti a které se vzájemně nevylučují. Jedná se o strategii separační, v tomto případě se jednalo o největší počet aktivit – zprostředkovatelství, osvojování jazyka, uzavírání manželství v rámci své komunity a zprostředkování práce přes agentury. Další je strategie asimilační, která byla zaznamenána v případě osvojování českého jazyka nebo v případě agenturního zaměstnávání. Třetí strategie, se kterou se můžeme v případě vietnamské komunity setkat, je integrační. Do této strategie patří udržování kontaktu s majoritou prostřednictvím navazování formálních a neformálních vztahů v podobě nakupující - prodávající, nebo v utváření volných pracovních míst pro české občany. Dále do integračních strategií dle výzkumu spadá i studium na českých školách nebo půlroční pobyty v zahraničí, které ukazují, že přistěhovalci mohou udržovat přes-hraniční sociální vazby a současně se umí včleňovat do společnosti přijímací.

ANNOTATION

The topic of this thesis focuses on adaptation strategies of the Vietnamese community with the objective to identify potential strategies used by the Vietnamese community for its participation in the Czech environment. At the same time, it should contribute to better understanding of issues associated with the Vietnamese community. The Vietnamese community is highly specific. It was particularly its closed character that played a prominent role in selection of the research method and of the researched sample. The survey used qualitative methods with in-depth interviews and qualitative observations. The purpose was to monitor the process of integration of one particular family, while the research was complemented with a reflection on other potential strategies; the research performed in one family may help us understand similar cases.

Three basic strategies were identified which can be used by the Vietnamese community for their participation in the Czech society and which are not mutually exclusive. The first of the three strategies is separation and in this case it was demonstrated by the highest number of activities – brokering, learning the language, marriage within the community and employment through job agencies. The second strategy is assimilation, which was identified in learning of the Czech language and employment through job agencies. The third strategy used by the Vietnamese community is integration. It includes contacts with the majority society by establishing formal and informal relations between shoppers and sellers or creation of jobs for Czech natives. The research has shown that the integration strategies also include studying at Czech schools or six-month stays abroad which have demonstrated that immigrants are able to maintain cross-border social bonds and, at the same time, to get integrated into the host country society.